

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

Maksim Korzin
PK090

VÄÄRTEOPROTOKOLLIDES ESINEVAD KEELELISED VEAD POLITSEI- JA
PIIRIVALVEAMETI PÕHJA PREFEKTUURI NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja:
Eda Sieberk,
Sisekaitseakadeemia
politsei- ja piirivalvekolledž
korrakaitse õppetooli lektor

Muraste 2012

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Politsei- ja piirivalvekolledž	Kuu ja aasta: mai 2012
Töö pealkiri: Väärteoprotokollide keeleline läbivaatlus Politsei- ja Piirivalveameti Põhja prefektuuri näitel.	
Töö autor: Maksim Korzin	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte: Käesoleva lõputöö on koostanud Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekolledži kaugõppe kõrghariduse rühma PK090 üliõpilane Maksim Korzin teemal „Väärteoprotokollides esinevad keelelised vead Politsei- ja Piirivalveameti Põhja prefektuuri näitel“.</p> <p>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ning selles on ära toodud ka ingliskeelne sisukokkuvõte. Töö on kirjutatud 44 lehel (lisad 3 lehel) ning sisaldab 13 väärteoprotokollide näidisosasid. Töö koostamisel on kasutatud kokku 18 allikat, millest 11 on eestikeelsed, 1 venekeelne ja 6 on õigusaktid.</p> <p>Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada, kas ametniku poolt tehtud keelevead väärteoprotokollis viivad kohtus protokollide tühistamisele. Eesmärgist tulenevalt on uurimisülesanneteks:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. kirjeldada õiguskeele kujunemist ja nõudeid õiguskeelele; 2. selgitada väärteoprotokollide mõistet ja vormistamise nõudeid; 3. anda ülevaade väärteoprotokollides esinevatest (keele) vigadest; 4. analüüsida kohtus tühistatud väärteoprotokolle ja tühistamise põhjusi. <p>Uurimismeetodit rakendades kasutab autor õiguskeelega seotud õpikud, teoreetilisi käsiraamatuid, internetiallikaid. Eesmärgi saavutamiseks on autor kasutanud ja analüüsinud Politsei- ja Piirivalveameti Põhja prefektuuri 2010. ja 2011. aasta statistikat.</p>	
Võtmesõnad: riigikeel kui õiguskeel, vormistamise nõuded, väärteomenetluse seadustik, kohus, statistika.	
Võõrkeelsed võtmesõnad: государственный язык как правовой, требования оформления, деликто-процессуальный кодекс, суд, статистика.	
Säilitamise koht:	
Vastab lõputöö nõuetele: Juhendaja:	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud:	
Kolledži direktor:	Allkiri:

SISUKORD

LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON	2
SISSEJUHATUS	4
1. Õiguskeele kujunemine ja nõuded	6
1.1 Nõuded õigusaktide ja ametikeelele	12
1.2 Selge keel välisriikides	13
2. Väärteoprotokollide mõiste	17
2.1 Väärteoprotokoll kui dokumendi liik	17
2.2 Nõuded väärteoprotokollile	18
2.3 Väärteoprotokollide sisu	19
3. Vead väärteoprotokollides	21
3.1 Vead väärteoprotokollides	21
3.2 Tühistatud väärteoprotokollid aastatel 2010-2011	26
3.3 2010. - 2011. a tühistatud väärteoprotokollide statistika kokkuvõte	32
KOKKUVÕTE	36
PEZIOOME	38
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	40
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	41
LISA 1 VÄÄRTEOPROTOKOLL NR AB 1300984	42
LISA 2 VÄÄRTEOPROTOKOLLI NR AB 1300984 ÕIGUSTE JA KOHUSTUSTE OSA	43
LISA 3 VÄÄRTEOPROTOKOLL NR AB 1300988	44

SISSEJUHATUS

Lõputöö on kirjutatud teemal „Väärteoprotokollides esinevad keelelised vead Politsei- ja Piirivalveameti Põhja prefektuuri näitel“.

Igapäevases elus rikuvad paljud inimesed seadusi kogemata või teadlikult – see on kas kiiruse ületamine, vargus kauplusest, alkoholi tarvitamine avalikus kohas ja muud rikkumised. Kui politseiametnik seaduserikkuja kinni peab, on tal õigus teda suuliselt hoiatada, karistada rahatrahviga kiirmenetluse korras või kirjutada välja väärteoprotokoll. Väärteoprotokoll väljakirjutamise ajal politseiametnik teeb vahetevahel väärteoprotokollis vigu. Need võivad tekkida kas inimese tähelepanematuse tõttu, kiirustamise tõttu, keelebarjääri tõttu või muudel põhjustel.

Kui väärteomenetluse protokoll on koostatud, hakkab kohtuväline menetleja 30 päeva jooksul antud väärteoasja uurima ja 30 päeva möödumisel tehakse menetlusalusele isikule teatavaks otsuse, mille inimene saab kohtusse edasi kaevata. Kui kohtuväline menetleja saab väärteoprotokoll, milles politseiametnik on teinud kirjavigu, saab seda määrusega parandada menetlusaluse isiku allkirja vastu. Kui otsus on menetlusaluse isiku käes ja protokoll parandamata, siis on kohtusse minnes võimalik antud väärteoprotokoll tühistada.

Viimastel ajal on ilmunud palju kohtulahendeid, kus väärteoprotokoll tühistati, kuna seal esines vigu.

Teema on aktuaalne, kuna väärteoprotokollide korrektne vormistamine ei võimalda kohtus antud väärteoasja tühistada. See tähendab, et isik, kes süüteoasja toime pani, ei jää karistuseta valesi täidetud protokolliga tõttu. Teema aktuaalsus seisneb samuti selles, et viimastel aastatel on tühistatud väärteoprotokollide arv kasvanud. Teema raames saab välja selgitada väärteoprotokollide tühistamise põhjused ning leida probleemide lahendusi.

Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada, kas ametniku poolt väärteoprotokollis tehtud kirjavead viivad kohtus tühistamisele.

Uurimisülesanneteks on:

- kirjeldada õiguskeele kujunemist ja nõudeid õiguskeelele;
- selgitada väärteoprotokollide mõistet ja vormistamise nõudeid;
- anda ülevaade väärteoprotokollides esinevatest vigadest;
- analüüsida kohtus tühistatud väärteoprotokolle ja tühistamise põhjusi.

Uurimismeetoditena kasutab autor õiguskeelega seotud õpikud, teoreetilisi käsiraamatuid, internetiallikaid. Eesmärgi saavutamiseks on autor kasutanud ja analüüsinud Politsei- ja Piirivalveameti Põhja prefektuuri 2010. ja 2011. aasta statistikat.

Empiirilise osana tegi autor Politsei- ja Piirivalveameti Põhja prefektuuri vääртеoprotokollide tühistamise statistika analüüsi.

Töö koosneb sissejuhatusest, kolmest peatükist ja kokkuvõttest. Esimeses peatükis on autor kirjeldanud õiguskeele mõistet, õiguskeele ajalugu, ametikeele ja selge keele mõistet. Samuti antakse ülevaade, milline peab olema keel seadusaktides, millised nõuded keele kasutamisega kaasnevad ning mida on tehtud välismaal, et muuta seaduskeel inimestele paremini arusaadavaks.

Lõputöö teine peatükk sisaldab vääртеoprotokollide mõistet, selle sisu, vääртеoprotokollide vormistamise nõudeid.

Lõputöö kolmandas peatükis annab töö autor ülevaate 14 vääртеoprotokollide osadest, 2010. a ja 2011. a statistika analüüsist ja statistika analüüsi kokkuvõttest. Viimane peatükk toob välja vääртеoprotokollide põhilised vead ja tühistamise põhjused.

Kokkuvõttes toob autor tühistamise statistika põhjal välja vääртеoprotokollide tühistamise põhjused. Samuti esitab autor võimalikud lahendused ja ettepanekud ja annab lühiülevaate lõputööst.

1. Õiguskeele kujunemine ja nõuded

“Eesti entsüklopeedia” annab mõistele „riigikeel“ järgmise seletuse: riigikeel – hariduse, asjaajamise, teeninduse ja teabe kohustuslik, seadusaktiga määratud töökeel. (Eesti Õiguskeele Keskus 2005:19)

“Eesti õigekeelsussõnaraamat. ÕS 2006” aga ütleb, et riigikeel on asjaajamise, teeninduse ja teabe kohustuslik, seadusega üldkasutamiseks (kuid Eestis mitte ainukasutamiseks) määratud keel. (Eesti Keele Sihtasutus 2006)

Taasiseseisvunud Eesti riigikeele määratlus tuleneb põhiseaduse §-st 6: Eesti riigikeel on eesti keel. Põhiseadus määrab ka kõrgeimate riigorganite – riigipea, valitsuse, parlamendi ja kohtu tegevuse alused. Seega on loomulik, et kõik põhiseadusest tulenevad toimingud tehakse riigikeeles: riigivõim pöördub rahva poole riigikeeles; riigikeeles koostatakse, kuulutatakse välja ja avaldatakse seadused ning muud ametlikud dokumendid; riigi põhiseaduslikud institutsioonid ning riigiasutused ja kohaliku omavalitsuse asutused teevad oma tööd riigikeeles. (Eesti Õiguskeele Keskus 2005: 20)

Avalikud teenused – haridus, õigusabi ja arstiabi, mille osutamise eest riik vastutab peavad samuti olema elanikele kättesaadavad riigikeeles. Avalik ringhääling peab olema riigikeelne. Avalikud trükiväljaanded peavad olema riigikeelsed, mis ei tähenda, et neid ei võiks olla ka teistes keeltes. Et riik on kohustunud tagama igale kodanikule põhiseaduse 2. peatükis loetletud põhiõigused ja vabadused, siis vastutab ta sellegi eest, et elanikel oleks võimalik neid õigusi ja vabadusi teostada ja seadusest tulenevaid kohustusi täita riigikeeles. (Eesti Õiguskeele Keskus 2005: 20)

Riigikeele mõiste on aga oluliselt laiem kui avaliku võimu teostamise keel. Eesti põhiseaduse preambuli kohaselt peab riik tagama eesti rahvuse ja kultuuri säilimise läbi aegade. Sellega on Eesti riik võtnud kohustuse hoolitseda eesti keele kui eesti rahvuse ja kultuuri olemusliku komponendi säilimise ja edendamise eest. Eesti keelele riigikeele staatuse andmine peab tagama kultuurkeelele väärilise arengu ja laia kasutusala. (Eesti Õiguskeele Keskus 2005: 20)

Riigikeele kasutusala ja funktsioonid on üsna selgelt hoomatavad: riigikeelt tuleb kasutada igal pool, välja arvatud seadustes ettenähtud erandid ning perekonna- ja eraelu muud valdkonnad. Eesti seadusi lugedes aga torkab silma, et eesti keele kui riigikeele kohustuslikku kasutamist reguleeritakse rohkem kui 70 seaduses. (Eesti Õiguskeele Keskus 2005: 20)

Loomulik oleks keelekasutust reguleerida seal, kus toiminguid mingil põhjusel tehakse kas ainult võõrkeeles või kasutatakse teisi keeli eesti keele kõrval. Näiteks sätestatakse tolliseaduses, et tollidokumendid tuleb vormistada eesti keeles, kuid välislepingus või tolliseaduses ette nähtud juhtudel võib tollidokumente vormistada ka mõnes muus keeles. Riigikogu kodukorra seaduses, kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses või valla või linna põhimääruses ei ole vaja riigikeelt asjaajamiskeelena kehtestada. (Eesti Õiguskeele Keskus 2005: 20)

Teiste keelte kasutamise juhtumitele viitab põhiseadus seoses inimese põhiõigustega (individuaalne keeleõigus) ja vähemusrahvuse õigusega oma põlisel asuala oma emakeeles asju ajada (kollektiivi keeleõigus). Üldiste inimõigustega seonduvad näiteks § 21 sätted, mille

kohaselt on igaühel õigus temalt vabaduse võtmise korral nõuda, et vahistamise põhjus tehakse talle teatavaks talle arusaadavas keeles. (Eesti Õiguskeele Keskus 2005: 20)

Vaba eneseteostamise (§19), sõnavabaduse (§45) ja informatsiooni saamise (§44) õigus on samuti otseselt seotud keelega. Et nimetatud õigusi saaksid kasutada ka Eestis elavad teistest rahvustest inimesed, on neil põhiseadusest tulenev õigus kasutada emakeelt oma kompaktsel asualal nii riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutustega suheldes (§51) kui ka kohaliku omavalitsuse sisemises asjaajamises. (Eesti Õiguskeele Keskus 2005: 20)

Põhiline keeleküsimusi reguleeriv õigusakt on keeleseadus, mis täpsustab põhiseaduses ja teistes seadustes sisalduvaid keelesätteid. Õiguse ja halduse valdkonnast reguleeritakse keeleseaduses isikute õigusi eestikeelsele asjaajamisele, töölasele teabele ja suhtlemisele; eesti keele kasutamise nõudeid riigiasutuse ja kohaliku omavalitsuse asutuse asjaajamises; isikute õigust rahvusvähemuse keele kasutamisele riigiasutustes ja kohalikes omavalitsustes; avalike teenistujate ja isikutega tööalaselt suhtlevate töötajate eesti keele valdamise ja kasutamise nõudeid ning ametliku keelekasutuse kirjakeele normile vastavuse nõudeid. (Kukk 2002:11-12)

Keeleseaduse § 3 lg 1 kordab põhiseaduse § 6, mille kohaselt Eesti riigikeel on eesti keel, ning sätestab, et eesti keele ametliku kasutuse aluseks on eesti kirjakeele norm. Valitsuse 1995. aasta 3. oktoobri määrusega nr 323 on kinnitatud kirjakeele normi kehtestamise kord, mille kohaselt kirjakeele normi all mõistetakse õigekirjutuslike, grammatiliste ja sõnavaraliste normingute ja soovitude süsteemi, mis peab tagama ametliku keelekasutuse ühtluse ning selguse. (Kukk 2002:11-12)

Normi aluseks on häälduse, õigekirjutuse, sõnamoodustuse ja sõnamuutmise osas õigekeelsussõnaraamatu uusim väljaanne, normatiivsed grammatikad ning vabariikliku õigekeelsuskomisjoni või Emakeele Seltsi keeletoimkonna normingud ja otsused. Oskussõnavara osas täiendavad ja täpsustavad kirjakeele normi terministandardid ja oskussõnastikud, mis on koostatud Eesti Keele Instituudis või terminoloogiakomisjonides kooskõlastatult Eesti Keele Instituudiga. Määruse kohaselt kuulub kirjakeele normi valdamine keeleseadusega ettenähtud juhtudel töötaja kutseoskuse hulka. Määrus osutab ka asutustele, kes annavad nõu kirjakeele normi alal – need on Eesti Keele Instituut ja Keeleinspeksioon. Kirjakeele normi järgimist eesti keele ametlikus kasutuses kontrollib Keeleinspeksioon. (Kukk 2002:11-12)

Paragrahvis 4 on sätestatud, et riigi- ja kohaliku omavalitsuse asjaajamiskeel on eesti keel, v.a kohalike omavalitsuste puhul, mis sisemise asjaajamiskeelena kasutavad eesti keele kõrval vähemuskeelt. Vastavalt keeleseaduse § 8 lg 1 on igaühel õigus eestikeelsele asjaajamisele muuhulgas riigi- ja kohalike omavalitsuste asutustes ning notari, kohtutäituri ja vandetõlgi büroos. Paragrahvi 10 kohaselt peavad avalikud teenistujad ning valitsusasutuste hallatavate riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste töötajad, avalik-õiguslike juriidiliste isikute ja nende asutuste töötajad ning notar, kohtutäitur, vandetõlk ja nende büroo töötajad oskama ja kasutama eesti keelt tasemel, mis on vajalik teenistuskohustuste või tööülesannete täitmiseks. Riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste teenistujate eesti keele oskuse nõuete kehtestamine on valitsuse pädevuses. Valitsuse 16. augusti 1999. a määrusega nr 249 on kinnitatud avalikele teenistujatele ning valitsusasutuste hallatavate riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste töötajatele kohustuslikud eesti keele oskuse tasemed. (Kukk 2002:11-12)

Eesti õigusoskuskeelest saab tõsiselt rääkima hakata alates möödunud sajandi kahekümnendatest aastatest, pärast seda kui oli tekkinud iseseisev Eesti riik. Maakeelseid seadusi oli ilmunud varemgi, neid tõlgiti ja avaldati nii palju, kui peeti vajalikuks. Tõlked olid sageli raskesti mõistetavad ning kui seal oli veel ka sisulisi puudujääke, võis nende uurimine anda koguni äraspidise tulemuse. Nii tekitas 1856. aasta talurahvaseaduse lünklik ja segane sõnastus (nt avamata jäänud abiteo mõiste) sotsiaalseid pingeid, mille tagajärjel puhkesid Mahtra rahutused. Noor Eesti ühiskond vajab toimimiseks oma õigussüsteemi, mida hakati rajama seadusi luues ja eestikeelset õigusõpet arendades. Kuigi seaduseelnõusid valmistati ette pealinnas, koondus oskuskeeletoõ tol ajal peamiselt Tartusse, kus oli asjakohane ajupotentsiaal ülikooli ja Õigusteadlaste Seltsi näol. (Vettik 2008:50-52)

1920. aastal moodustas Õigusteadlaste Selts õigusterminoloogiakomisjoni. Selle etteotsa sai Eesti jurist, kes tegutses põhiliselt advokaadina Tallinnas ja Tartus – Karl Ferdinand Karlson (1875 – 1941). Keelemehena nõustas komisjoni J. V. Veski, eesti keelekorraldusliikumise juhtfiguur ja oskuskeele arendamise üldpõhimõtete väljatöötaja. Need kaks meest kandsid pearaskust esimese iseseisvuse aegse emakeelse õigussõnavara kujundajatena. Komisjonis arutati läbi kõigi valmimisjärgus olevate eelnõude mõistestik ja terminoloogia. Aeg ajalt peeti üsnagi ägedaid sõnalahinguid. Kokku saadi tihti, nt aastatel 1920 – 1934 peeti umbes 450 mitmetunnilist töökoosolekut. Koosolekutele eelnesid ja järgnesid täpsust ja aega nõudvad täiendused-täpsustused. Juriidilise üldsuse kaasamiseks hakati komisjonis heakskiidetud oskussõnade loetelusid avaldama kuukirjas Õigus. (Vettik 2008:50-52)

1934. aastal ilmus komisjoni tööd kokku võttev “Õigusteaduse sõnastik”, esimene omataoline. Selle lisas esitasid koostajad J. V. Veski ja K. F. Karlson õiguskeele korraldamise üldpõhimõtted. (Vettik 2008:50-52)

Veski veendumuse kohaselt peitub kõik keele arenguks vajaminev keeles endas. Juba 1913. aastal kirjutas ta oma artiklis “Eesti kirjakeele edasiarendamiseteedest”, et sõnaloometöös tuleks “meie keele praegune sõnade tagavara hoolega läbi sõeluda ja sealt unustusse vaibunud tarbekohane vara uuesti tarvitusele tuua ning sündsäl korral isegi “vanadesse astjatesse uut viina valada””. Seega pidas ta terminiloome aluseks eesti üldkeelt või murdeid. Keelelise algallikana kasutas ta tolle aja kõige ulatuslikumat sõnavarakogu – Wiedemanni sõnaraamatut. Vanadesse astjatesse uue viina valamise all mõtles ta üht oskussõnade saamise viisi ehk polüseemilisest üldkeelesõnast monoseemilise oskussõna loomist. Praktikas tähendas see seda, et üldsõna tähendusväljast võeti üks nüanss ja fikseeriti see termini tähendussisuna. Aga juhtus sedagi, et üldsõnast saadud termin sai täiesti uue sisu. (Vettik 2008:50-52)

Arendati välja terminimoodustuse põhiprintsiibid, leiti uusi tuletusmalle. Veski soovitas sõnaühendiliste terminite asemele moodustada eesti keele struktuurile omaseid kompaktsid, liidete abil tuletatud või liitsõnalisi termineid. Erilist tähelepanu pöörati terminite süsteemsusele. Kogu tolleaegne õiguskeelekorraldus toimus keeleuuendusliikumisele omase üldise elevuse õhkkonnas, mis oli eriti soodne sõnavara arendamiseks. Keeleringkonnad olid aktiivsed ja ühiskond aktsepteeris uuendusi. Tehti ära märkimisväärne töö: seaduskeel ühtlustus, põhimõisted ja -terminid hakkasid kinnistuma. (Vettik 2008:50-52)

Järgmistel aastakümnetel, s.o Nõukogude ajal toimus pööre õiguskeele tõlkepõhise arengu suunas. Seadusloome aluseks sai Nõukogude õigus. Eesti oma originaalseadusi peaaegu ei koostatud, igasugune, ka õigustatud algatus oli ebasoovitav. Enamik eelnõusid kirjutati kokku Vene NFSV analoogsetest seadustest. Tõlkimisel võeti eeskujuks venekeelne terminoloogia ja matkiti piinliku täpsusega ka muud sõnastust. Tekkisid nn kalkatõlked. Domineeris vene keelele omane laialivalgud raskepärane väljenduslaad Eesti keelele omaste sõnaühendiliste terminitega. (Vettik 2008:52–53).

Et vene keeles kasutatakse rohkem võõrsõnu, kui meil tavaks, siis tuli ka eesti õiguskeelde tagasi hulk võõrtermineid, millest Karlson ja Veski olid omal ajal soovitanud loobuda. Kuid ka sel ajal püüti terminoloogia korrastamiseks üht-teist ära teha. Tartu ülikoolis alustati 1947. aastal juriidiliste oskussõnade kartoteegi koostamist. Sellest pidi lõpuks kujunema mahukas vene-eesti ja eesti-vene õigussõnastik. Kuigi sellise raamatu järele oli karjuv vajadus, edenes koostamine vaevaliselt. Sõnastik ilmus piiratud mahuga alles 1971. aastal, jäädes ainsaks nõukogude ajal trükitud eesti õigussõnastikuks. (Vettik 2008:52–53).

Alates kuuekümnendate aastate lõpust koondus õiguskeelealane tegevus Tallinna, täpsemalt Justiitsministeeriumisse. Aastast 1969 hakkas ilmuma Justiitsministeeriumi kakskeelne ajakiri Nõukogude Õigus, milles käsitleti aeg-ajalt ka keele- ja tõlkeküsimusi. 1978. aastal loodi Justiitsministeeriumi juurde ametkondadevaheline seadusandlike aktide terminoloogia komisjon, mille tööd asus juhtima tolleaegne justiitsminister Erki Silvet. (Vettik 2008:52–53).

Komisjoni kuulusid seadusloomega lähemalt kokku puutuvate ametkondade esindajad. Keelemeestena nõustasid komisjoni Tartu Ülikooli professor Arnold Kask, Keele ja Kirjanduse Instituudi terminoloogia- ja õigekeelsussektori juhataja Rein Kull ning Eesti Teadete Agentuuri tõlkija Henno Meriste. Komisjoni teenindamiseks loodi Justiitsministeeriumi juurde terminoloogi ametikoht. Komisjoni koosolekutel vaadati läbi kõigi tähtsamate eelnõude vaieldavad terminid ja väljendid ning otsustati nende kasutus. (Vettik 2008:52–53).

1970-ndate lõpul tõlgiti paljude juristide koostöös vene keelest eesti keelde “Õigusteatmik”. Samal ajal hakati kavandama ka uue, suurema õigussõnastiku väljaandmist. Selleks koostati terminikartoteek, mis sisaldas kõigi tol ajal kehtinud koodeksite ja tähtsamate seaduste põhiterminoloogiat – kokku üle 10 000 termini. Olude muutudes jäi aga see materjal pikaks ajaks Justiitsministeeriumisse seisma. (Vettik 2008:52–53).

Nõukogude perioodi kokkuvõtteks võib öelda, et eesti õiguskeel lähtus Nõukogude õiguse mõiste- ja terminisüsteemist ning matkis võimalikult täpselt vene keelele omast väljenduslaadi. Õiguskeele korraldusega hakati tõsisemalt tegelema alles 1970. – 1980. aastatel. (Vettik 2008:52–53).

Taasiseseisvumine tõi kaasa tormilise seadusloome. Muutusid õiguspõhimõtted: Nõukogude õiguse asemel hakati orienteeruma Euroopa õigusele. Olulisi seadusi tuli luua võõrkeelsete, nüüd saksa- või ingliskeelsete eeskujude najal või tõlkida. Küündimatu tõlke ja kehvapoolse sõnaseadmiskuse tõttu kerkis esiplaanile seaduste arusaadavuse probleem. (Vettik 2008:53–54)

Õigusaktide üldine keelekasutus ja terminoloogiline täpsus muutusid oluliseks kõneaineks. Olukord nõudis juristide ja keeleinimeste koostöö tihendamist. 1994. aastast alustas Justiitsministeeriumi juures taas tööd kahest toimetajast koosnev keeletalitus, kelle peamiseks ülesandeks sai seaduseelnõude keeleline läbivaatamine enne valitsusse saatmist. 1994. aastal loodi ministeeriumi juurde valitsuse õigusterminoloogiakomisjon, mis tegutses 1999. aastani. Tänu komisjoni aktiivsele tegevusele ja toetusele arenesid edasi ning mitmekesistusid juristide ja lingvistide koostöö vormid. (Vettik 2008:53–54)

Näiteks hakkas 1995. aastal komisjoni häälekandjana ilmuma – ja ilmub siiaaani – Õiguskeel. Alguses komisjoni tegevuse kajastajana plaanitud bülletäänist sai pärast komisjoni laialiminekut aastal 2000 Justiitsministeeriumi keeleväljaanne, kus on püütud analüüsida nii terminoloogia kui ka keeleküsimusi üldisemalt, hoida ülal asjakohast poleemikat, rääkida kaasa keelepoliitikas, uurida õiguskeele ajalugu jms. Ajakirjas ilmunud kirjutistest on koostatud kaks temaatilist valimikku: “Õigus ja keel” (1995. – 1999. a artiklite põhjal) ja “Keel ja õigus” (2000. – 2004. a artiklite põhjal). (Vettik 2008:53–54)

Komisjoni eelarve rahaga koostati “Ametniku keelekäsiraamat”, mis nägi trükivalgust aastal 2000 (kordustrükk 2004). Raamat pandi kokku tuntud lingvistide R. Kasiku, K. Kerge, R. Kulli, U. Liivaku, H. Metslangi, S. Mäearu, M. Ollisaare, E. Riikoja, S. Vare jt kaastööde põhjal. Laiema üldsuse kaasamiseks hakati alates 1995. aastast korraldama õiguskeelepäevi, millest on nüüdseks saanud iga-aastane traditsioon. (Vettik 2008:53–54)

Paralleelselt keelekäsitlustega kais aktiivne terminoloogia ühtlustamine. 1993. aastal hakati taas tegelema sõnaraamatu – nüüd juba mitmekeelse õigussõnaraamatu kokkupanekuga. Aluseks võeti kunagi TA Majandusinstituudi õiguse sektoris koostatud hiigelkartoteek – seesama, mis Justiitsministeeriumis oma aega oli oodanud. Kartoteek vaadati hoolikalt läbi ja eraldati nõukogulik sõnavara. Järele jäi umbes 5000 põhiterminit, millele lisati inglise, saksa, soome ja vene vasted. Nii valmis 1998. aastal viiekeelne õigussõnaraamat. (Vettik 2008:53–54)

1993. aastaks valmis Soome ja Eesti juristide ning lingvistide tiheda ühistöö viljana soome–eesti ja eesti–soome õigussõnaraamat. Üksteise järel ilmusid saksa–eesti (1998), prantsuse–eesti (2002) ja ladina–eesti õigussõnastikud (2005). Eraldi tuleb nimetada õigustõlkebüroo Interlex väljaandena 2000. aastal ilmunud K. Maureri “Õigusleksikoni” ja R. Naritsa “Õiguse entsüklopeediat” (esmatrükk 1995. aastal, kordustrükk 2002. aastal). Tegemist on mandrieuroopaliku õiguskultuuri põhimõisteid käsitlevate raamatutega. (Vettik 2008:53–54)

Kui Eesti hakkas taotlema ühinemist Euroopa Liiduga, tekkis otsene vajadus ka õigusaktide harmoneerimise järele. 1995. aastal loodi Eesti Õigustõlke Keskus, asutus, kus hakati tegelema Euroopa Liidu õigusaktide tõlkimisega eesti keelde. Kümneaastase intensiivse tegevuse tulemusena kujunes keskuses välja asjatundlik tõlkijate kaader, tekkis ühtne traditsioon ja loodi mahukas elektrooniline tõlkepõhine terminipank Esterm, mis sisaldab märkimisväärse hulga õigustermineid. Esterm valmis juristide, tõlkijate ja teiste erialade spetsialistide tiheda lävimise käigus. Nüüdseks on see kujunenud peamiseks allikaks, millele toetuvad meie Euroopa Liidu asutustes töötavad tõlkijad. (Vettik 2008:54–55)

Praegu tegeldakse Estermi täiendamise ja läbitöötamisega Justiitsministeeriumis ja EKI terminoloogiakeskuses. Tulevikus on kavas ühtlustada Eesti oma- ja euroterminite kasutus, st vaadata üle tõlkepõhiselt tekkinud terminite sobivus eesti õigusterminite süsteemi. (Vettik 2008:54–55).

Õigustõlkekeskus on välja andnud ka viiekeelse Euroopa Liidu sõnastiku (1998) ja Euroopa Liidu reformisõnastiku (1999), kui nimetada tähtsamaid. Sõnastikke on koostatud rohkemgi. Märkamata ei saa jätta õigusakte toimetavate keeleinimeste vaikset, kuid visa võitlust õiguskeele korrektsuse ja selguse eest. Justiitsministeeriumis tehti seaduseelnõude keelelise kohendamise algust juba enne sõda, mil tolleaegses kohtuministeeriumis töötas keeleteadlane Elmar Muuk. Tema lahkumisele järgnes pikem paus. Uuesti võeti Justiitsministeeriumis tööle keeleteadlane aastal 1978 ja ta töötas seal aastani 1985. Aastast 1995 kuni tänaseni toimetab eelnõusid omaette keeletalitus. Seaduste lõpptoimetamisega tegelevad Riigikogu Kantselei keeleteadlased. (Vettik 2008:54–55).

Et laiendada keeleteadlaste abi eelnõude väljatöötamisel teistesgi ministeeriumidesse, korraldab Justiitsministeerium konkursi sobilike inimeste leidmiseks. Ligi saja registreerunu seast valiti proovitööde alusel välja kümme kandidaati, kes läbisid aastase erikoolituse ja atesteeriti õiguskeele toimetajatena. Nende isikuandmed kanti Justiitsministeeriumi kodulehele, kust neid võis soovi korral keeleteadlasteks appi paluda. Headele kavatsustele vaatamata see projekt ei käivitunud. (Vettik 2008:54–55).

Kui Eesti ühines Euroopa Liiduga, tehti ümberkorraldusi Õigustõlke Keskuse tõlkijate ja toimetajate tööjaotuses. Suurem osa neist siirdus Euroopa Liidu institutsioonidesse, osa jätkab tõlkimist Eesti erabüroodes, mõned asusid tööle Justiitsministeeriumi. Eesti Keele Instituudi juurde loodi terminoloogiakeskus, kus tegeldakse edasi Estermiga. (Vettik 2008:54–55).

Õiguskeele korralduses tuleb arvestada nii keele üldist arengut kui ka muutusi riigi ja ühiskonna toimimises. Palju oleneb keelepoliitikast ning juristide ja lingvistide koostöötajatest. Praeguseks on välja kujunenud kvalifitseeritud tegijate ringkond. On olemas muljetavaldav hulk keelelist abimaterjali. Käib elav mõttevahetus õiguskeele arusaadavamaks muutmise teemal. Seoses euroterminite keeldetulekuga on määratult laienenud tõlkijate ja toimetajate tööpõld. Varasema paari-kolme põhitegija asemele on astunud uus hästi ettevalmistatud põlvkond, kes asjaga tulemuslikult tegeleb. Juristide ja lingvistide koostöö toimib ja on mitmekesisestunud. (Vettik 2008:55–56).

Lõputöö autori arvates vajab õiguskeel pidevat arendamist. Tuleb rohkem pöörata tähelepanu sellele, kuidas õigusakt on kirjutatud ja kellele. Ajalugu näitab, et Karlson ja Veski lähtusid ideaalist, et õiguskeelt tuleb arendada, lähtudes rahvuskeelest. Praegu saab öelda, et seda põhimõtet on olnud väga raske järgida ja õiguskeele hilisem arengukäik seda ka tõestab. Varem vene keel, nüüd nn eurokeeled mängisid ja mängivad olulist rolli õiguskeele kujunemisel. Seda ei tohi unustada ja sellega tuleb arvestada. Kuidas inimesed suudavad oma keelt, sealhulgas õiguskeelt kaitsta, areneda, sõltub ainult nendest endast.

1.1 Õigusaktide ja ametikeele nõuded

Õigusaktide keele ja ametikeele korraldamise kõige üldisema põhjendusena on esitatud, et neutraalse keelekasutuse ja keelenormide fikseerimist on vaja demokraatia teostamiseks ja õigusriigi eesmärgi järgimiseks. Õigusakte, haldus- või kohtudokumente ei koostata üksnes riigiametnike, juristide või kohtunike jaoks, vaid põhimõtteliselt puudutavad need kogu ühiskonda, ühiskonna suurema või väiksema rühma õigusi, vabadusi või kohustusi. Kodanikel peavad olema oma õiguste kaitsmisel võrdsed võimalused. Seaduskeele ja ametikeele kaugenemine üldkeelest muudab aga õigus- ja haldustekstid nn tavakodanikule raskesti arusaadavaks, raskendab seadusandja tahte mõistmist ning muudab võimatuks osalusdemokraatia. (Kukk 2002:7–8)

Seaduskeele selgusest ja arusaadavusest sõltub seaduste tõhusus ning selle kaudu ühiselu tõrgeteta toimimine. Seaduskeele puhul ei saa vahet teha selle vormi- ja sisuküljel, sest õigusakti sätete sõnastusest sõltub kõige otsesemalt akti rakendamine. Puudujäägid õigusakti vormistuses, sõnastuses või terminoloogias vähendavad akti informatiivsust ja rakendatavust. Õigusakti sätete mitmetitõlgendatavus võib põhjustada asjatuid vaidlusi ja tuua kaasa soovitud erinevaid õiguslikke tagajärgi. Seetõttu on täpselt määratletud seadustekstile esitatavad keele- ja vormistusnõuded. Õigusakti sätete sõnastamise nõuded on järgmised:

1) lakoonilisus – seadustekst peab olema sõnastatud täpselt ja täielikult, kuid seejuures võimalikult napisõnaliselt, vältida tuleb nii vaeg- kui liigsõnasust;

2) adekvaatsus – teksti sõnastusest peab üheselt selguma seaduslooja mõte, terminikasutus peab olema järjekindel, tuleb vältida mõtet muutvaid sõnajärjevigu;

3) trafaretsus – ühte ja sama mõtet tuleb väljendada alati võimalikult ühes ja samas sõnastuses, normitehnilised nõuded peavad olema täidetud, sarnaseid suhteid reguleerivad normid tuleb sõnastada samasuguste väljendite abil, terminikasutus peab olema järjekindel;

4) üldarusaadavus – õigusakti sõnastus peab olema selline, et sellest saaks aru ka inimene, kellel ei ole igapäevast kokkupuudet õigusaktide ja muude dokumentidega. (Kukk 2002:7–8)

Ka raamatus „Государственная идеология и язык закона“ on samuti kirjas, et õigusakti sätete kirjutamise stiil peab olema ametlik. Tuleb arvestada dokumentaalseid reegleid. Tekst peab olema selge, lihtne, täpne ja neutraalne. Samuti on tähtis ka stilistiline ühtlus. (Сальников, jt 2001:148-149)

Nõuded sisaldavad olemuslikku vastuolu arusaadavuse ning täpsuse, lakoonilisuse ja abstraktsuse vahel. Õigussüsteemi abil tuleb tänapäeval reguleerida üha keerukamaks ja mitmekesisemaks muutuvaid avalikke suhteid. Et õigusaktide maht ja hulk ei paisuks ebanormaalselt suureks, ei saa õigusnormid käsitleda üksikjuhtumeid, vaid peavad olema sõnastatud abstraktselt. Abstraktse ja lakoonilise sõnastusega norm on vähem arusaadav. Õigusakti arusaadavust vähendab ka juriidilise oskuskeele kasutamine. (Kukk 2002:7–8)

Kuigi üldkehtivate õigusaktide mõju ja autoriteet ühiskonnas on suur ning nende adressaadiks on põhimõtteliselt kogu elanikkond, tuleb võtta arvesse, et seaduste hulk ja kasutusala on väiksemad kui haldusdokumentidel. Haldustekstide abil viiakse ellu õigusaktidega kindlaks määratud võimalused või reguleeritakse neid konkreetsamal tasandil. Seega võib öelda, et haldustekstidele laienevad õigusaktide keelekasutuse suhtes kehtestatud täpsuse ja arusaadavuse nõuded. (Kukk 2002:8–9)

Et haldustekstide adressaatide ring on palju laiem ja tekstide funktsioonid mitmekesisemad (lisaks õiguste-kohustuste sätestamisele teavitamine, juhendamine, info küsimine jne), tuleb arusaadavuse fenomeni käsitleda mitmekihilisena. Eri adressaadirühmade arusaamishorisonid on erinevad, samuti sõltub adressaadist, millisel konkretiseerimistasandil tal on vaja teksti mõista. Võib öelda, et haldustekstid on vaheaste seaduste ja kodanike vahel. See seab kõrged nõuded ametkondlikule keelekasutusele ja osutab, et halduskeel ei peaks olema õiguskeele vähem reguleeritud ja vähem valvatud ning seepärast viletsama kvaliteediga koopia, vaid olemuslikult teistsugune – sõltuvalt adressaatidest diferentseeritum, üldkeelsem jne. (Kukk 2002:8–9)

1.2 Selge keel välisriikides

Selge keel on selline keel, mis on muudetud keskmisele inimesele arusaadavaks. Selgest keelest on eemaldatud ebavajalik keerukus, kuid alles on jäetud stiil. See on lugejakeskne keel. Eristada tuleb selget keelt (ingl *plain language*) ja arekeelt (ingl *simplelanguage*). Selge keel on kõigile ühiskonna liikmetele mõeldud lihtsa ja selge vormiga ühemõtteline keelekasutus. Arekeel on lihtsustatud, kergloetav ja -mõistetav keel (näiteks arengupuudega inimeste tarvis). (Hallik 2011/3)

Selge keel ei ole lihtsustatud keel. Selgelt väljenduda on tavaliselt raskemgi, sest ametlikult tekstilt eeldatakse enamasti keerukat väljenduslaadi, mis justkui lisab sõnadele kaalu. Sageli on aga tulemus kirjutamise eesmärgile vastupidine – lugejal või tarbijal on teksti sisust raske aru saada. Arusaadava teksti kirjutamine seevastu nõuab sõnumi täpset läbimõtlemist ja teksti hoolikat lihvimist. Selge keel on kantseleikeele vastand ning sellel on pikk traditsioon. Selge keel ei seisne üksnes arusaadavas sõnavaras ja lausestuses, vaid see puudutab laiemalt kogu teksti ülesehitust – visuaalset külge, loogikat, aga ka teksti katsetamist tarbija peal. (Hallik 2011/3)

1970. aastatel hakati selge keele põhimõtetest lähtuvalt dokumente koostama USAs, Kanadas ja Ühendkuningriigis. Inglismaal Rugby linnas asutati 1983. aastal juristide algatusel vabatahtlik ühendus Clarity, millel on praegu üle 1000 liikme enam kui 50 riigis, Rootsisis on liikmeid 22, Soomes 7, Eestis 2. (Hallik 2011/3)

Clarity on rahvusvaheline, põhiliselt juristidest, keeleinimestest ja ametnikest koosnev ühendus, mille eesmärk on selge keelekasutuse propageerimine eelkõige seadusloomes. Antakse välja ajakirja Clarity, mille varasemaid numbreid on võimalik lugeda ka ühenduse kodulehel. Organisatsioon korraldab üle aasta rahvusvahelisi konverentse. Viimati toimus konverents Clarity 2010 Lissabonis, kus tutvustati ka Eesti eurokeelehoolde tegevust. (Hallik 2011/3)

Clarity eesmärk on vältida arhailist, ebaselget ja keerukat juriidilist keelt ning muuta iganenud keeletavasid. Vajadus selle järele on näiteks Ühendkuningriigis väga suur. Selge keelekasutuse nimel aktiivselt tegutsevaid ühendusi on maailmas teisigi, näiteks:

- Plain Language Association International PLAIN (Kanadas loodud, nüüd rahvusvaheline), Center for Plain Language (USA);
- Plain English Plus (Austraalia);
- Association of Swedish Language Consultants (Rootsi);
- Português Claro (Portugal). (Hallik 2011/3)

Ka ühendus PLAIN korraldab üle aasta rahvusvahelisi konverentse, järgmine toimub 9. – 11. juunini 2011 Stockholmis. Clarity ja PLAIN ongi maailmas kaks põhilist organisatsiooni, mis selge keele toetajaid koondavad ning neile vajalikku informatsiooni vahendavad. (Hallik 2011/3)

Selge keele rakendamise eeskujuks maailmas on Rootsi, kus justiitsministeeriumis töötab eelnõude juriidilise ja lingvistilise läbivaatamise talitus, kelle eesmärk on tagada seadusloome juriidiliselt kõrge tase ning selge keel. Ühtegi eelnõu ei võeta vastu selle talituse nõusolekuta. Rootsis algas selge keele liikumine juba 1970. aastatel, kui tarbijatest alguse saanud ametlike tekstide lihtsustamine jõudis valitsusasutusteni, mille tulemusena loodi vajalikud ametikohad selge keelekasutuse riiklikuks korraldamiseks. On avaldatud arvamust, et Rootsis ei ole ilmselt ühtegi kõrgetasemelist dokumenti, mis oleks keskmisele kodanikule liiga keeruline. (Hallik 2011/3)

Selge keelekasutuse suurepärase näide on ka Hollandi põhiseaduse paralleelversioon. Euroopa keeleõppe raamdokumendi põhjal koostas Hollandi firma BureauTaal tekstide keeletaseme hindamise programmi Texamen, millega hinnati Hollandi põhiseadust teatud tunnuste (nt kantsleikeel, umbisikuline tegumood, sõnasagedus, nominalisatsioon, lausete pikkus) järgi. Selgus, et põhiseaduse teksti suudavad mõista ainult pooled hollandlased. Seejärel loodi ekspertide töörühm, kelle ülesanne oli kirjutada põhiseadus ümber nii, et 95% elanikest suudaks seda raskusteta mõista. Eesmärk saavutati ning uut põhiseaduse teksti kasutatakse paralleelselt ametliku versiooniga. (Hallik 2011/3)

Euroopa Liidu institutsioonides hakati selge keele vajadusest aktiivsemalt kirjutama 1990. aastatel. 1998. aastal alustati kampaaniat „Fight the Fog”, mille algatajad olid selge keele asjatundjad Martin Cutts ja Emma Wagner. Rootsi eesistumise ajal 2001. aastal peetud Euroopa õiguse konverentsil oli selge keelekasutus üks peamisi teemasid. Euroopa Komisjon üllitas hiljaaegu selge kirjutamise põhimõtete uuendatud versiooni. (Hallik 2011/3)

Arenenud on koostöö ELi riikide keelenõustajate vahel, kuna vajadus selge keele akadeemilise koolitamise järele on suurenenud. 2010. aasta lõpus algatasid Belgia Katholieke Hogeschooli õppejõud rahvusvahelise projekti „Selge keel” (euro-clear), mille eesmärk on koostada selge keele kasutuse ja infodisaini õppekava ning rakendada seda esialgu kolmes Euroopa ülikoolis (Belgias, Portugalis ja Austrias) üheaastase diplomiõppe kursusena. Projekti „Selge keel” rahastust taotletakse Euroopa Komisjoni pidevõppe programmist. Töörühma tegevuses osaleb ka Eesti Keele Instituudi eurokeelehoolde üksus. (Hallik 2011/3)

Selge keele nõue on riiklikul tasandil leidnud väljenduse ka USAs, kus 2010. aastal võeti vastu selge kirjutamise seadus (Plain Writing Act), mis kohustab valitsusasutusi kirjutama dokumente selges keeles ning ametnikele sellekohaseid koolitusi korraldama. Selge keele toetuseks õigustekstides on Portugali valitsus tellinud mitmeosalise programmi Simplegis (eesmärk on ka seaduste arvu vähendada). Programm valmis ettevõtjate, kultuuriametnike, juristide, ametiühingute jt ühistööna. (Hallik 2011/3)

Lõuna-Aafrika Vabariigis võeti 2008. aastal vastu uus tarbijakaitse seadus, milles on öeldud, et tarbija kaitse tähendab muu hulgas ka selget keelekasutust seaduses ja visuaalselt arusaadavat esitlust. Seaduses on öeldud, et igasugune tarbijale mõeldud dokument, teade või visuaalne esitus peab olema koostatud nii, et keskmise kirjaoskuse ja keskmise teadlikkusega tarbija saaks ilma liigse pingutuseta aru selle sisust, stiilist, sõnastusest, illustatsioonidest jm. Selgekeelsust toetavaid näiteid on palju ja need tõendavad, et selge keele põhimõtteid arvestavad paljude riikide tippametnikud. (Hallik 2011/3)

Viimastel aastatel on hakatud rääkima vajadusest muuta selge keele praktika professionaalseks. Maailmas on palju firmasid, kes pakuvad keelenõustamise ja selge keele koolitust nii riigi- kui ka eraettevõtetele. (Hallik 2011/3)

2009. aastal esitleti Sydneys PLAINi konverentsil dokumenti „Draft options paper: Professionalising plain language”. Kirjutise autorid, kes ühtlasi juhivad selge keele liikumist, püüdsid defineerida selget keelt ning välja selgitada, kas selge keele kasutuse hindamiseks on vaja kehtestada standard. Autorite arvates on aeg luua uus rahvusvaheline selge keele institutsioon, mis oleks katusorganisatsiooniks kõigile teistele selge keele ühendustele ja mis korraldaks keelenõustajate koolitamist ja atesteerimist ning selge keele uurimist. (Hallik 2011/3)

Kirjutis tekitas palju poleemikat ja vastuväitena on öeldud, et standardeid ei saa seada selgele keelele, vaid üksnes keelenõustajate oskustele. Selge keel kuulub kõigile – seda ei saa pidada väikese kvalifitseeritud rühma eesõiguseks. (Hallik 2011/3)

Samas on mõistetud, et keelenõustajate atesteerimine oleks oluline samm selge keele professionaalsemaks muutmisel. See oleks garantii nii selgekeelse dokumendi kui ka selge keele koolituse tellijale ning annaks professionaalse staatuse ka praktikule. Rootsis, kus ainsana on olemas kolmeaastane keelenõustamise diplomiõpe, värbab enamik valitsusasutusi üksnes atesteeritud keelenõustajaid. Selge keele koolitusprogramm on Rootsis kahes ülikoolis – kokku 20 õppekohta ja igal aastal ligi 300 soovijat. Teine võimalus oleks keelenõustajate atesteerimine töötulemuste põhjal. Selge keele praktikud on pärit eri elualadelt, erineva haridustaustaga, enamasti iseõppijad. (Hallik 2011/3)

Kas standard peaks olema rahvusvaheline või riiklik? Mõnes riigis on selge keelega tegeletud aastakümneid, mujal ollakse selge keele kasutuse teadvustamisega alles algusjärgus. Riiklik standard saaks keskenduda kohalikele vajadustele. Iga riik peaks oma standardi siis koostama eraldi ning looma asutuse, mis tegeleb hindamise ja atesteerimisega. Oleks see paljudele väiksematele riikidele vähetasuv ettevõtmine. Rahvusvahelise standardi võiks seetõttu koostada keskne atesteerimisasutus ning kohalikud atesteerimisasutused oleksid standardi rakendajad. (Hallik 2011/3)

Sedalaadi atesteerimisteenust oleks võimalik ka teistest riikidest sisse osta. Standardi koostamisel võiksid osaleda selge keele kogukond, Rahvusvaheline Standardiorganisatsioon (ISO), Standardiarendusorganisatsioon (SDO), ülikoolid jt.

Arutelu standardi vajalikkuse üle on alles alanud ja enne tegudeni jõudmist, võib minna veel aastaid. Kas võib juhtuda, et vabatahtlikust algatusest ja missioonitundest võrsunud selge keele liikumine kaotab oma loova jõu, kui keele kasutamist hakatakse suruma standardi raamidesse? Kuidas on võimalik luua kõigile keeltele ühtset standardit? Kas see tegevus toodab ka ise bürokraatiat, kui seda korraldada näiteks ELi tasemel? On teisigi küsimusi ja kahtlusi ning aeg näitab, millises suunas liikumine tegelikult areneb. Õigusteaduse professor Joseph Kimble, üks selge keele liikumise eestvedajaid, on andnud järgmisi soovitusi:

1. Kavanda ja kirjuta dokument lugejat silmas pidades. Sinu eesmärk on anda edasi oma mõtteid võimalikult selgesti.
2. Ära anna järele kiusatusele väljenduda ametlikult. Ole loomulik (kuid mitte liiga kõnekeelne). Kujutle, et kõneled otse lugejale.
3. Jäta välja ebavajalikud detailid. Anna edasi üksnes seda informatsiooni, mida lugeja vajab.
4. Kasuta teksti selgitamiseks näiteid, tabelleid ja loetelusid.
5. Kui võimalik, katseta tarbijale mõeldud teksti enne avaldamist.
6. Pööra tähelepanu dokumendi ülesehitusele – ära kasuta liiga pikki lõike, tõsta oluline tekstis esile.
7. Grupeeri seotud mõtted lähestikku ning kasuta loogilist järjestust.
8. Poolita pikad laused.
9. Pikemate dokumentide alguses kasuta lühikokkuvõtet, sisukorda vms.
10. Väljenda olulist verbide, mitte abstraktsete nimisõnade abil.

(Hallik 2011/3)

Rääkides selgest keelest Eestis, võib öelda, et kahjuks sellest väga palju ei räägita ja sellega ei arvesta. Teiste riikide kogemuste põhjal tuleb ka Eestis selget keelt arvesse võtta ja sellega tegeleda. Kui järgida õigusteaduse professori Joseph Kimble soovitusi, siis oleks väga oluline

kavandada ja kirjutada dokumente lugejat silmas pidades. Töö autori arvates peab õigustekstide keel olema võimalikult selge ja arusaadav. Õigustekst ei kirjutata ainult juristidele.

2. Väärteoprotokolli mõiste

Üldmenetluse tunnusjooneks on väärteoprotokolli koostamine. Oma tähenduselt on väärteoprotokoll võrreldav süüdistusaktiga kriminaalmenetluses, milles fikseeritakse süüdistusfunktsiooni kandja veendumus väärteo toimepanemise kohta koos veendumuse põhjustusega. Üldmenetluses on väärteoprotokolli puudumine Väärteomenetluse seadustiku § 150 lg 1 punkti 6 alusel oluliseks menetlusõiguse rikkumiseks ning selline rikkumine toob kaasa väärteoasjas tehtud lahendi tühistamise. (Ploom, Koolmeister, Kangur, Lind, Pajula, Sirk 2007:110)

Kohtuvälise menetleja ametnik koostab protokoll, kui on välja selgitatud väärteo asjaolud ning kogutud piisavad ja vajalikud tõendid tõendamiseseme asjaolude kohta. Protokolli koostamisele järgneb selle koopia kätteandmine menetlusalusele isikule või tema kaitsjale ning kohtuvälise menetleja poolt asjas lahendi tegemine või väärteoasja saatmine arutamiseks maa- või linnakohtule. Samas ei välista seadus võimalust juba koostatud ja menetlusalusele isikule kaitsjale tutvustatud väärteoprotokolli täiendamiseks. Kui protokolli koostades tuleb tõendusteavet täiendada või muuta väärteo kvalifikatsiooni, täiendatakse protokoll. Kui isik on toime pannud mitu väärtegu, võib koostada ühe protokoll või vajaduse korral mitu protokoll. Kui mitu isikut on toime pannud ühise väärteo, koostatakse üks protokoll. (Ploom, jt 2007:110)

2.1 Väärteoprotokoll kui dokumendi liik

Dokument on mis tahes teabekandjale jäädvustatud teave, mis on loodud või saadud asutuse või isiku tegevuse käigus ning mille sisu, vorm ja struktuur on küllaldane faktide või tegevuse tõendamiseks. (Arhiiviseadus 01.01.2012)

Dokumendid koostatakse ja vormistatakse vastavalt õigusaktides ja standardites ettenähtud nõuetele. Dokumendi tekst peab olema täpne, keelelt ja stiililt korrektne, üheselt arusaadav ja võimalikult lühike. Eestikeelne dokument peab vastama eesti kirjakeele normidele. Kõik dokumentide ja nende menetlemise kohta tehtavad lisamärked peavad olema seotud dokumendi ja selle osadega nii, et oleks tagatud dokumendiga seotud asjaajamise terviklikkus. Kui dokument vormistatakse nii paberkandjal kui ka digitaalselt, tagatakse nende identsus. Dokumendi liik on ühesuguse otstarbe ja vormistuselementidega dokumentide rühm, näiteks käskkirjad, protokollid ja kirjad. (Sieberk 2009:39-40)

Dokumendi element on dokumendi liigile omane informatiivelement, näiteks kuupäev, number, kinnitusmärged. Asjaajamine on dokumentide loomine, registreerimine, edastamine, süstematiseerimine, hoidmine ja kasutamine nende üleandmiseni arhiivi. Informatsiooni ja tegevuse korrektseks peegelduseks on oluline, et dokumendil oleksid kindlad omadused. Dokumendi sisu, struktuur ja kontekst peavad olema mõistetavad. (Sieberk 2009:39-40)

Dokumentide koostamise põhiline reegel: dokumendi tekst peab olema täpne, keelelt ja stiililt korrektne, üheselt arusaadav ja võimalikult lühike. Dokumentide loomist ja haldamist reguleeritakse normatiivaktide ja juhenditega. (Sieberk 2009:39-40)

2.2 Nõuded väärteprotokollile

Dokument peab korrektselt peegeldama, millist infot edastati ja milliseid otsuseid või toiminguid tehti. Dokument peab vastama organisatsiooni tegevuse vajadustele ning seda peab saama kasutada aruandekohustuste täitmiseks. (Sieberk 2009:42)

Dokument peab olema:

1. autentne, mille puhul saab kindlaks teha:
 - isiku(d), kes on selle loonud ja kellele see on loodud (koostaja, allkirjastaja, kooskõlastaja, adressaat);
 - aja, millal see pidi loodama või saadetama (kuupäev);
 - mis liiki dokumendiga on tegemist (nt kiri, käskkiri, aruanne jne);
2. usaldusväärne:
 - täielikud ja täpsed faktid, millele võib toetud;
 - dokumendi on loonud isik, kes teab täpseid fakte;
 - dokumendis toodud faktid ja kirjeldatavad toimingud on tõestatavad;
3. terviklik:
 - dokumendi terviklikkus tähendab, et seda ei ole muudetud;
 - organisatsiooni dokumendihalduse protseduurides on kindlaks määratud, missuguseid lisandusi võib dokumendile pärast selle loomist teha ja kes seda võib teha (nt registreerimine);
 - lisandused on jälgitavad (dokumendihaldussüsteem);
4. kasutatav:
 - dokumendi asukohta saab teha kindlaks;
 - dokument on kättesaadav, esitatav ja tõlgendatav;
 - saab näidata otsest seost, miks see loodi;
 - dokumendi koht organisatsiooni funktsioonides peab olema tuvastatav (sari/funktsioon).

(Sieberk 2009:42)

2.3 Väärteoprotokolli sisu

Väärteoprotokollis eristatakse sissejuhatust, põhiosa ning lõpposa. Väärteoprotokolli sissejuhatuses esitatakse andmed protokolli koostamise aja ja koha osas, samuti kohtuvälise menetleja, tema ametniku ning menetlusaluse isiku põhiaandmed. Juhul, kui menetlusalusel isikul on väärteomenetluses kaitsja, esitatakse ka kaitsja ees- ja perekonnanimi ning tegevuskoha kontaktandmed. (Ploom, jt 2007:112)

Kui menetlusaluseks isikuks on juriidiline isik, tuleb protokollis esitada ka selle seadusliku (juhatuse liikme) andmed (ees- ja perekonnanimi, ametikoht, asukohta aadress, sidevahendite numbrid või aadressid). (Ploom, jt 2007:112)

Kommenteeritava paragrahvi lg 1 punkti 7 kohaselt tehakse protokolli sissejuhatuses märge selle kohta, kas seni kaitsjata menetlusalune isik soovib, et menetluses osaleks kaitsja. Nimetatud märge ei oma kohtuvälises menetluses praktilist tähendust, sest kohtuvälises menetluses sõltub kaitsja kaasamine ainuüksi menetlusalusest isikust endast. Kohtuvälise menetleja ei tohi teha menetlusalusele isikule takistusi õigusabi kasutamisel, kuid kohtuvälisel menetlejal puuduvad kohustused ja õigused kaitsja kaasamiseks. (Ploom, jt 2007:112-113, 115-116)

Väärteoprotokolli sissejuhatusse tehakse märge selle kohta, et isikule on käimasolevas menetluses tehtud VTMS §-s 19 sätestatud õigused teatavaks. Kuivõrd väärteoprotokolli koostamine ei ole esimene menetlustoiming, on isikule tema õigused ja kohustused teatavaks tehtud varasemate menetlustoimingute käigus (nt ülekuulamisel) ning protokollis tehakse üksnes teavitamisele osundav märge. Sellisest märkest peab aga nähtuma, millal nimetatud õigusi ja kohustusi on tutvustatud ning kuidas on tutvustamine väärteoasjas fikseeritud. (Ploom, jt 2007:112-113, 115-116)

Väärteoprotokollis fikseeritu määrab asjas tehtava lahendi piirid ning on samas ka isiku kaitseõiguse teostamisel keskse tähendusega. Seetõttu peab väärteoprotokolli põhiosa vastama seaduse nõuetele ning sisaldama piisavalt vajalikke andmeid selle kohta, et isik on toime pannud konkreetse väärteo ning tema suhtes tuleb kohaldada karistust. (Ploom, jt 2007:112-113, 115-116)

VTMS § 69 lg 2 punkti 1 kohaselt tuleb väärteoprotokollis väärteo lühikirjeldus ning anda teo toimepanemise aeg ja koht. Kuigi seadus nimetab väärteo lühikirjeldust, ei saa seda mõista viisil, et väärteoprotokollis ei pea kajastuma kõik need asjaolud, mis on vajalikud teo kvalifitseerimiseks väärteona. Riigikohus on leidnud, et väärteoprotokollis peavad olema kajastatud andmed, mille alusel on võimalik hinnata, kas süüteo koosseis on täidetud. Väärteoprotokollist peab nähtuma, milles menetlusalust isikut süüdistatakse ja millest lähtuvalt väärteoprotokolli koostaja leiab, et väärteo koosseis on täidetud. (Ploom, jt 2007:112-113, 115-116)

Kriminaalkolleegium on rõhutanud, et vastasel juhul on rikutud VTMS §19 lg 1 p-s 1 sätestatud menetlusaluse isiku õigust teada, millist väärteoasja tema suhtes menetletakse (st süüdistuse sisu). Protokollis väärteo kirjelduse esitamisel tuleb lisaks rikkumise (teo) kirjeldamisele viidata paragrahvi, lõike ja punkti täpsusega õigusaktile ja normile, milles vastav kohustus või keeld on fikseeritud. (Ploom, jt 2007:112-113, 115-116)

VTMS§ 68 lg 2 näeb ette võimaluse väärteoprotokollis täiendamiseks nii tõendusteabe osas kui ka väärteoprotokollis fikseeritud kvalifikatsiooni muutmiseks. VTMS § 69 lg 3 kohaselt väärteoprotokollis kantud väärteo kvalifikatsiooni muutmisel täiendatakse protokollis kandega uue kvalifikatsiooni kohta, märkides iga kvalifikatsiooni muutmise kuupäeva ja lisades kohtuvälise menetleja allkirja. Eelnimetatud regulatsioon tekitab aga mitmed probleeme seoses isiku kaitseõiguse tagamisega. (Ploom, jt 2007:112-113, 115-116)

Vaadeldud normidest tuleneb loogiline järeldus, et protokollis täiendamine uue tõendusteabega ning ka kvalifikatsiooni muutmine toimub pärast seda, kui väärteoprotokollis koopia on isikule või tema kaitsjale kätte toimetatud. Sageli on selliste muudatuste tegemise aluseks isiku vastulauses sisalduvad põhjendused ja esitatud tõendid. Väärteomenetluse eristustest tulenevalt puudub isikul aga õiguslikult tagatud võimalus tutvuda muudetud kvalifikatsiooni ning seda tinginud asjaoludega. (Ploom, jt 2007:112-113, 115-116)

Isegi juhul, kui tõendusteabe lisamine või kvalifikatsiooni muutmine kergendab menetlusaluse isiku olukorda, tuleb isikut informeerida tehtud täiendustest ning anda võimalus nendega tutvumiseks. (Ploom, jt 2007:116)

Väärteo toimepanemise aeg ja koht võimaldavad määrata, millist tegu on väärteoprotokollis konkreetselt silmas peetud. Nende kajastamine väärteoprotokollis on oluline ka isiku kaitseõiguse teostamisel (näiteks alibi esitamisel). Väärteoprotokoll peab sisaldama tõendite loetelu, mille alusel kohtuvälise menetleja leiab, et väärteokoosseis on täidetud. Protokollis kajastatavatest tõenditest nimetakse kommenteeritavas paragrahvis menetlusaluse isiku ütlusi ning tunnistajate ütlusi. Selline tõendite loetelu ei ole loomulikult ammendav. Konkreetse väärteoasjas on tavaliselt kogutud ka muid tõendeid, mille olemasolu tuleb samuti kajastada protokollis. Seejuures tuleb protokollis esitada nii isikut õigustavad kui ka süüdistavad tõendid. (Ploom, jt 2007:113-114)

Praktikas on tuginevalt VTMS § 69 lg 2 p-dele 3 ja 4 tunnistajate ütlused ning menetlusaluse isiku ütlused sageli kantud väärteoprotokollis, mitte aga eraldi ülekuulamisprotokollis. Sellise ühitamise võimalus lähtub menetlusökoonomia kaalutlustest, kuid pole sisuliselt sobiv. Riigikohus on leidnud, et pole otstarbekas anda menetlusalusele isikule kätte väärteoprotokoll ja lasta ütlusi sellesse omakäeliselt kirja panna. Kolleegium peab otstarbekaks kasutada ülekuulamisel eraldi protokollis ka juhtudel, kui on alust arvata, et ülekuulamine ei saa piirduda paari-kolme küsimusega. Eelnev laieneb täiel määral ka tunnistajate ütluste fikseerimisele. Siinjuures tuleb arvestada asjaolu, et praktikas kasutatavad väärteoprotokollis plangid jätavad ütluste fikseerimiseks äärmiselt piiratud ruumi ning sellega muutub tunnistajate ja menetlusaluste isikute ülekuulamine sageli pelgalt formaalsuseks. (Ploom, jt 2007:113-114)

Väärteoprotokollis põhiosas tuleb esitada teave väärteoga põhjustatud kahju kohta. Nimetatud nõue kehtib nii formaalsete kui ka materiaalsete väärteokoosseisude puhul vaatamata asjaolule, et väärteomenetluses ei ole menetlusosaliseks kannatanu ning selles menetluses ei otsustata ka väärteoga tekitatud kahju üle. Protokollis tuleb näidata, kellele väärteoga kahju põhjustati ning milles see kahju seisneb. Riigikohtu kriminaalkolleegium on rõhutanud, et väärteoprotokollis kahju kirjeldamine ei tähenda tingimata kahju rahalise suuruse määramist, kuid varalise kahjuga liiklusõnnetuse korral tuleb välja tuua autode kahjustused. Siiski tuleb nentida, et kahju kirjeldamine väärteoprotokollis omab tähendust eelkõige materiaalses deliktides, kus kahju tekitamine on väärteokoosseisu täitmise tingimuseks. Formaalse delikti korral ei sõltu väärteokoosseisu täitmine aga teoga kaasnenud kahjust ning viimane ei oma seetõttu konkreetset menetluses ka sisulist tähtsust. (Ploom, jt 2007:113-114)

Juhul, kui väärteoasja arutamine kuulub vastavalt VTMS §83 kohtu pädevusse, peab väärteoprotokollis kajastama seda, kas menetlusalune isik soovib kohtus väärteo arutamisest osa võtta. Õigus osa võtta väärteo arutamisest kohtus tugineb VTMS § 19 lg1 p-le 3 ning VTMS § 89 lg-le 1. Samas ei oma nimetatud märke väärteoprotokollis olulist tähendust. Kohus peab sõltumata isiku varemväljendatud seisukohast osaleda või mitte osaleda väärteoasja arutamisel kohtus, menetlusalusele isikule ja tema kaitsjale asja arutamise aja ja koha kutsega teatavaks tegema. Väärteoprotokollis lõpposa peab sisaldama viidet menetlusaluse isiku ja tema kaitsja õigusele esitada väärteoasjas vastulause ja tõendid ning tutvuda väärteotoimikuga. Väärteoprotokollis lõpposa peab sisaldama viidet menetlusaluse isiku ja tema kaitsja õigusele esitada väärteoasjas vastulause ja tõendid ning tutvuda väärteotoimikuga. (Ploom, jt 2007:113-114)

3. Väärteoprotokollis vead

Väärteoprotokollide vaatlemisel võib leida vigu, mille on teinud ametnik protokollis koostamise ajal. Need võivad olla kas kirjavead (grammatilised, semantilised) või muud vead. Muid vigu tehakse tähelepanematusetõttu, kiirustamisetõttu või muudel põhjustel. Need võiksid olla kas valed isiku või menetleja andmed, valed rikkumise koht, aeg, kirjeldus, paragrahvid jne.

3.1 Vead väärteoprotokollides

Näidiseks on politseiametnik I. M. koostatud väärteoprotokoll nr AB1300984 S. I. nimele, kes juhtis mootorsõidukit registreerimisnumbriga C065MK(78), omamata vastava kategooria mootorsõiduki juhtimise õigust, 05.03.2012 kella 14.00 paiku Tallinnas mööda Paldiski maanteed maja nr 28 juures (Lisa 1). Antud väärteoprotokollis läbi vaadates selgus, et isikule ei ole allkirja vastu tutvustatud menetlusaluse isiku õigusi ja kohustusi (Lisa 2).

Plokis „Kohtuväline menetleja“ on Politseiasutuseks määratud Põhja Prefektuur, kuid alates 2012. aastast on politseiasutuseks Politsei ja Piirivalveameti Põhja prefektuur. Struktuuriüksuse nimetus on ebakorrekne. Õige struktuuriüksus on Kesklinna politseijaoskond. Samuti puuduvad registrikood, ametniku elektronpost ja kontakttelefoni number.

Ametikohaks on pandud komissar. Vastavalt Politsei- ja Piirivalve seadusele § 49 lg 1 p 5 on komissar teenistusaste. Vastavalt Politsei- ja Piirivalve seadusele § 57 lg 1 p1 ja p2 on ametikohad liigitatud kinnitatud teenistusastme põhigrupi järgi juhi ja spetsialisti ametikohtadeks ja ametikohale kinnitatud teenistusastmete järjestuse järgi – kõrgema taseme, sama taseme ja madalama taseme ametikohtadeks. Antud juhul peab ametikohaks olema pandud patrullpolitseinik, piirkonnapolitseinik, konvoipolitseinik (Näidis 1).

Näidis 1.

VÄARTEOPROTOKOLL AB1300984		
KOHTUVALINE MENETLEJA	Politseiasutus <i>Põhja Prefektuur</i>	Ametniku ees- ja perekonnanimi <i>I. M</i>
	Struktuuriüksus <i>Kesklinn</i>	Ametikoht <i>KOMISSAR</i>
	Address, registrikood <i>Tallinn Kolde pst 65</i>	Elektronpost Telefon +372

Plokis „koostamise koht ja aeg“ puudub protokoll koostamise kellaeg. Koostamise aasta erineb antud väärteo rikkumise aastast. Koostamise kohaks on pandud Paldiski maantee, kuid linna nimetus puudub. Seetõttu ei ole arusaadav, millises linnas on antud väärteoprotokoll koostatud (Näidis 2).

Näidis 2.

Koostamise koht/aeg <i>PALDISKI</i>	<i>MITT</i>	<i>56</i>	<i>0503</i>	<i>20</i>	<i>11</i>	a.
--	-------------	-----------	-------------	-----------	-----------	----

Plokis „isiku andmed“ on menetlusaluse isiku isikukood vale, sünnikoht puudub, elukoha aadress ei ole selge, kuna sellise nimega tänavaid on mitmes linnas. Menetlusaluse isiku töökoht ei ole selge ja isiku EV juhiloa number ei ole korektn. Samuti puudub plokis märge, kas isik soovib kaitsja osalemist menetluses ja kas ta soovib osa võtta asja arutamisest kohtus (Näidis 3).

Näidis 3.

ISIKU ANDMED MENETLUSALUNE ESINDAJA ISIK	Perekonnanimi (linnime) <i>I</i>	Eesnimi <i>S</i>	
	Isiku -või, registrikood <i>37614230108</i>	Sünniaeg ja -koht <i>23.12.76</i>	Kodakondsus/ asukohamaa <i>ESTI</i>
	Elu- või asukoha aadress (isiku sõnade kohaselt) <i>Lepa tee 12</i>	Töökoht <i>TÖÖTUB</i>	Elektronpost Telefon <i>5303383</i>
	Isikut täendava dokumendi nimetus ja nr <i>EV JUHILUBA NR ET038188</i>	Juhiluba ☒ ESMANE PIIRATUD	Seeria, number <i>ET033188</i>
Perekonnanimi	Eesnimi	Ametikoht	
Elu- või asukoha aadress (isiku sõnade kohaselt)	Elektronpost	Telefon	
Kaitsja osalemist menetluses soovib/ei soovi	Asja arutamisest kohtus osa võtta soovib/ei soovi		
VTMS §-s 19 ettenähtud õigused ja kohustused on menetlusalusele isikule teatavaks tehtud (tekst trükitud protokollil pöördle)			

Plokis “ sõiduk“ sõiduauto registreerimismärk ja riigi tunnusmärk ei vasta tõele. Samuti puudub sõiduauto mudeli nimetus (Näidis 4).

Näidis 4.

SÕIDUK	Sõiduki tüübikood (või kategooria)	MK	Juhiloa kategooriad	B
	Registreerimismärk (või tehasetähis)	C065MK 78	Riigi tunnusmärk	EST
	Mark, mudel	Volvo	Sõiduki kasutamist õigustav dokument	☒
			Omanik (kood)	3100 uht
			Andmed kontrollitud	☒

Plokis “väärtokirjeldus“ on tänava aadress parandatud ebakorrektselt. Rikkumise kirjeldus ei vasta rikkumise ja väärtokirjelduse kvalifikatsiooni paragrahvidele. Kirjelduses seisab, et juhtis sõidukit, omamata vastava kategooria sõiduki juhtimise õigust. Vastavalt Liiklusseadusele on mootorsõiduk mootori jõul liikuv sõiduk. Mootorsõidukiks ei loeta mootoriga jalgratast, pisimopeedi, maastikusõidukit, trammi ega sõidukit, mille valmistajakiirus on alla kuue kilomeetri tunnis. Sõiduk on teel liiklemiseks ette nähtud või teel liiklev seade, mis liigub mootori või muul jõul. Antud kirjeldusest ei lähtu, et isik juhtis mootorsõidukit (Näidis 5).

Näidis 5.

VÄÄRTEO KIRJELDUS	0503 20 12 a. 1400	Maakond	HARJUMAAL	Vald/linn	TALLINN
	Tänav/maantee/muu koht	Paldiski maat 237			
	Tänavate vahel	Liiklus HAABERSTI suunas.			
	Rikkumise kirjeldus	JUHTIS SÕIDUKIT OMAMATA VASTAVA KATEGORIA SÕIDUKIT JUHTIMISE ÕIGUST.			
	Riik	Liiklusseadust § 73 lg 1 nõudeid			
	Väärteokirjeldus	Liiklusseadust § 207			

Plokis „võeti ära“ on kõik täidetud korrektselt (Näidis 6).

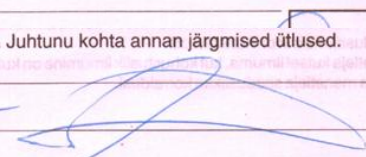
Näidis 6.

VÕETI ÄRA	Sõiduk paigutati valvega hoiukohta või politseiasutusse	JA ☐	EI ☒
	Dokumendid/asjad	MIDAGI EI OLE ÄRA VÕETUD	

Samuti protokollis puudub märge, kas väärtokirjeldusega on põhjustatud kahju. Kohtuvälise menetleja lahendi kuupäev on vale (Lisa 1).

Plokis „ütlused“ puuduvad isiku ütlused ja need ei ole eraldi kirja pandud. Samuti puuduvad muud tõendid ja andmed, mis võiksid olla lisatud vääртеoprotokollile juurde. Antud vääртеoprotokollile võiksid olla lisatud järgmised tõendid: tunnistaja ülekuulamise protokoll, menetlusaluse isiku ülekuulamise protokoll, mootorsõiduki juhtimiselt kõrvaldamise otsus (Näidis 7).

Näidis 7.

Muud tõendid ja andmed	
Protokollil ärakirja sain kätte, kinnitan blokis "isikuandmed" märgitud andmete õigsust. Juhtunu kohta annan järgmised ütlused.	
ÜTLUSED	05.03.2012
Allkiri/kuupäev	

Näidiseks on koostatud vääртеoprotokoll AB1300988 politseiametniku I. P. poolt isikule A. S., kes 06.03.2012 kella 12.00 paiku rikkus Alkoholiseadust §70 lamades maas avalikus kohas alkoholihoobes, millega solvas inimväärikust ja ühiskondlikku moraalitynnet (Lisa 3).

Plokis „kohtuväline menetleja“ on vigaselt kirjutatud politseiasutuse ja struktuuriüksuse nimetus. Samuti on kirjaviga ametniku ametikoha nimetuses (Näidis 8).

Näidis 8.

VÄÄRTEOPROTOKOLL AB1300988			
KOHTUVÄLINE MENETLEJA	Politseiasutus PPA Põhja Prefektur	Ametniku ees- ja perekonnanimi I. P.	
	Struktuuriüksus Kesklm Politseijaoskond	Ametikoht PATRU politseinik	
	Aadress, registrikood Tallinn Kolde pst 65 7000877	Elektronpost _____	Telefon +372 61 25411
	Koostamise koht/aeg Tallinn Sõle 41 14 00	06 03 20 12 a.	PARANDUS

Plokis „menetlusalune isik“ on kõik kirjutatud korrektselt, kuid plokis „Elu- või asukoha aadress“ lause – „kindel elukoht pudub“ on kirjutatud kirjaveaga. Grammatiliselt korrektne oleks „kindel elukoht puudub“. (Näidis 9).

Näidis 9.

MENETLUSALUNE ISIK	Perekonnanimi (ärinimi) S	Eesnimi A.	1. P	õige
	Isiku - või, registrikood 38001023132	Sünniaeg ja -koht 02.01.80, TALLINN	Kodakondsus/ asukohamaa EESTI	
	Elu- või asukoha aadress (isiku sõnade kohaselt) ALASI 8, TALLINN	Töökoht KINDEL	Elektronpost	Telefon
SEADUSLIK ESINDAJA	Isikut tõendava dokumendi nimetus ja nr EU PASS NR K3101831	Juhiluba ☐ ESMANE Seeria, number ☐ PIIRATUD	Andmed kontrollitud ☒	
	Perekonnanimi	Eesnimi	Ametikoht	
	Elu- või asukoha aadress (isiku sõnade kohaselt)	Elektronpost	Telefon	
Kaitsja osalemist menetluses EI SOOVI <small>soovib/lei soovi</small>		Asja arutamisest kohtus osa võtta EI SOOVI <small>soovib/lei soovi</small>		
VTMS §-s 19 ettenähtud õigused ja kohustused on menetlusalesele isikule teatavaks tehtud (tekst trükitud protokollil pöördele)				

Plokis „väärtetekirjeldus“ on vigane rikkumise kirjeldus. Kirjavigade tõttu kaob kirjelduse sisu. Samuti ei selgu kirjeldusest rikkumine. Puudub rikkumise paragrahv. Kirjeldusest ei ole arusaadav, mida isik täpsemalt tegi – kas lamas maas alkoholihoobes või tuigerdas alkoholihoobes. Kirjeldus on poolik (Näidis 10).

Näidis 10.

VÄÄRTEO KIRJELDUS	0603 20 12 a. 1200 Maakond HARJUMAA Vald/linn TALLINN
	Tänav/maantee/muu koht Sõle 41 Maja nr ☐ krt ☐ km
	Tänavate vahel _____ Liiklus _____ suunas.
	Rikkumise kirjeldus LAMMAS ALKOHOLIHOOBES MAAS JA TUIGERDAS AVALIKUS KOHAS - TÄNAVAL.
Riik	nõudeid
Väärteo kvalifikatsioon Alkoholiseanus § 70	

Plokis „võeti ära“ on kõik täidetud korrektselt (Näidis 11).

Näidis 11.

VÕETI ÄRA	Sõiduk paigutati valvega hoiukohta või politseiasutusse JA ☐ EI ☐
	Dokumendid/asjad MIDAQI ÄRA ei ole võetud

Plokis „ütlused“ on kirjutatud, et isik tunnistab alkoholi tarvitamist tänaval. Isiku ütlused on vastuolus väärteo kirjeldusega (Näidis 12).

Näidis 12.

Protokollis ärakirja sain kätte, kinnitan blokis "isikuandmed" märgitud andmete õigsust. Juhtunu kohta annan järgmised ütlused.

ÜTLUSED

TARVITASIK ALKOHOLI TÄNAVAL 06.03.12

Allkiri/kuupäev

Plokis „muud tõendid ja andmed“ on väärteoprotokollile lisatud muude protokollide nimetused lühendatud valesti ning ei ole arusaadav, millised need muud tõendid või andmed on (Näidis 13).

Näidis 13.

Muud tõendid ja andmed

Tunnustama järelevalvumise protokoll

11. KAS. protokoll

Näidise kokkuvõtte

Antud kahe väärteoprotokollide näidise kokkuvõtteks saab öelda, et neis tehtud paljude vigade tõttu võib kohus protokollid tühistada. Mõned vead kohtuväline menetleja enne otsuse tegemist võib parandada, kuid kui otsus on tehtud ja vead on parandamata, siis läheb kohtusse jõudnud protokoll tühistamisele.

3.2 Tühistatud väärteoprotokollid aastatel 2010-2011.

01.01.2010 – 31.01.2010

Tõendid on vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Menetlusalune isik esitas väärteoprotokollis koostamise ajal valeandmed: 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Muud põhjused: 8 väärteoprotokollis tühistatud.

Kokku tühistatud 10 väärteoprotokollis, nendest keelevigade tõttu tühistatud - 0.

01.02.2010 – 28.02.2010

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: 3 väärteoprotokoll tühistatud.

Väärteoasjade koosseis puudub: 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Muud põhjused: 6 väärteoprotokoll tühistatud.

Menetlusalune isik esitas väärteoprotokoll koostamise ajal valeandmed: 2 väärteoprotokoll tühistatud.

Sündmuskoha aadress on vale: – 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Kokku tühistatud 13 väärteoprotokoll, nendest keelevigade tõttu - 0.

01.03.2010 – 31.03.2010

Väärteo toimepanemise kuupäev osutus valeks: 2 väärteoprotokoll tühistatud.

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: 3 väärteoprotokoll tühistatud.

Kokku tühistatud 5 väärteoprotokoll, nendest keelevigade tõttu - 0.

01.04.2010 – 30.04.2010

Muu põhjused: 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Menetlusnormide rikkumine: 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Menetlusalune isik esitas väärteoprotokoll koostamise ajal valeandmed – 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Kokku tühistatud 3 väärteoprotokoll, nendest keelevigade tõttu - 0.

01.05.2010 – 31.05.2010

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: 3 väärteoprotokoll tühistatud.

Menetlusnormide rikkumine: 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Kokku tühistatud 4 väärteoprotokoll, nendest keelevigade tõttu - 0.

01.06.2010 – 30.06.2010

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks – 5 väärteoprotokollit tühistatud.

Kokku tühistatud 5 väärteoprotokollit, nendest keelevigade tõttu - 0.

01.07.2010 – 30.07.2010

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: 5 väärteoprotokollit tühistatud.

Muud põhjused – 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Kokku tühistatud 6 väärteoprotokollit, nendest keelevigade tõttu - 0.

01.08.2010 – 31.08.2010

Selle kuu jooksul oli kohus tühistanud ainult kiirmenetluse otsused.

01.09.2010 – 30.09.2010

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: 3 väärteoprotokollit tühistatud.

Muud põhjused: 2 väärteoprotokollit tühistatud.

Menetlusaluse isiku seaduslik esindaja on esitanud tõendid, mis kinnitavad menetlusaluse isiku teovõimetust: 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Kokku tühistatud 6 väärteoprotokollit, nendest keelevigade tõttu - 0.

01.10.2010 – 30.10.2010

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks – 1 väärteoprotokollit tühistatud.

Kokku tühistatud 1 väärteoprotokoll, sellest keelevigade tõttu - 0.

01.11.2010 – 30.11.2010

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks – 1 väärteprotokoll tühistatud.

Kokku tühistatud 1 väärteprotokoll, sellest keelevigade tõttu - 0.

01.12.2010 – 31.12.2010

Selle kuu kohta andmed puuduvad.

2010. aastal tühistatud väärteprotokollide statistika näitab, et keelevigade tõttu pole 2010. aastal tühistatud ühtegi protokoll. See ei tähenda, et ametnikud ei ole koostamise ajal teinud kirjavigu. Väärteprotokollide läbi vaatamisel on selgunud, et põhilised kirjavead väärteprotokollides on tehtud isikuandmetes ja rikkumise või vormistamise koha kirjeldamisel. Neid tehakse tähelepanematusse tõttu pidevalt. Need vead on parandatud kas väärteprotokollide vormistamise kohapeal menetlusaluse isiku juuresolekul või hiljemalt kohtuvälise menetleja poolt menetlusaluse isiku allkirja vastu. Ka on keelevead tehtud faabula kirjeldamisel. Sellised vead võivad olla põhjustatud ka ametniku tähelepanematusesest või ametnik lihtsalt ei oska konkreetset rikkumist vormistada. Näiteks kui kirjutatakse, et isik sõitis sõidukiga, millel ei põlenud lähituled. Sõita sõidukiga tohib, kuid mitte juhtida sõidukit. Nagu varem on öeldud mootorsõiduk ja sõiduk on erinevad asjad, mida ei tohi ära unustada.

01.01.2011 – 31.01.2011

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: 3 väärteprotokoll tühistatud.

Kokku tühistatud 3 väärteprotokoll, nendest keelevigade tõttu - 0.

01.02.2011 – 28.02.2011

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: 6 väärteprotokoll tühistatud.

Väärteprotokoll on valesti koostatud. Väärteo toimepanemise kuupäev oli valesti protokollis kirjutatud: 1 väärteprotokoll tühistatud.

Menetlusnormide rikkumine: 1 väärteprotokoll tühistatud.

Menetlusaluse isiku seaduslik esindaja on esitanud tõendid, mis kinnitavad menetlusaluse isiku teovõimetust: 2 väärteprotokoll tühistatud.

Kokku tühistatud 10 väärteprotokoll, nendest keelevigade - 0.

01.03.2011 – 31.03.2011

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Menetlusnormid on rikutud: 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Vale koostamiskuupäev: 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Kokku tühistatud 3 väärteoprotokoll, nendest keelevigade tõttu - 0.

01.04.2011 – 30.04.2011

Menetlusalune isik esitas väärteoprotokoll koostamise ajal valeandmed: 2 väärteoprotokoll tühistatud.

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: 2 väärteoprotokoll tühistatud.

Politsei andmebaasi puudulikkuse viga: 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Aegumistähtaeg on möödunud: 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Kokku tühistatud 4 väärteoprotokoll, nendest keelevigade tõttu - 0.

01.05.2011 – 31.05.2011

Toimumise aeg (aastaarv) vale: 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: 12 väärteoprotokoll tühistatud.

Aegumistähtaeg on möödunud: 3 väärteoprotokoll tühistatud.

Oluline menetlustoimingu rikkumine: 1 väärteoprotokoll tühistatud. Tegemist on samuti väärteoprotokolliga, kus ametnik kirjeldas rikkumist – „Olles alaealine oli eelnevalt tarvitanud alk.jooki“. Harju maakohus otsustas, et rikkumise kirjeldus on arusaamatu. Väärteoprotokoll kohaselt oli H.A. alaealisena 30.10.2010.a kell 09:00 oli eelnevalt tarvitanud alkohoolset jooki. Väärteoasjas tehtud otsus sisaldab järgmist süüdistust: H.A. 30.10.2010.a. kell 01.35 oli eelnevalt tarvitanud alk. jooki. Riigikohus on korduvalt rõhutanud, et väärteoprotokollis peavad olema kajastatud kõik andmed, mille alusel on võimalik hinnata, kas väärteokoosseis on täidetud. Väärteoprotokollis määratleb teo kirjeldus analoogiliselt süüdistusaktile kriminaalmenetluses ammendavalt menetluse eseme. Samuti on väärteoasjas tunnistajatena üle kuulatud politseiametnikud M.T., R.R., S.O. ja R.H. Politseiametnik M.T. kinnitas, et kontrollis H. A.

alkoholijoovet indikaatorvahendiga, kuid noormees keeldus protokollile alla kirjutamast. Ühel noormehel oli välimusest näha, et ta on tarvitanud alkoholi, kuid mitte H.A.-l. Politseiametnik R.R. kinnitas, et osal korteris viibinud alaealistest oli alkoholijoove ja osal ei olnud. Politseiametnik S.O. kinnitas, et ühel noormehel olid visuaalsed tunnused – lõhn ja silmad punased, H.A. eitas alkoholi tarvitamist. Politseiametnik R.H. kinnitas, et oli tunda alkoholi lõhna. Seega tunnistajate ütlustega ei ole üheselt tuvastatav, millised alkoholijoobele viitavad tunnused (väliselt tajutavad häiritud või muutunud kehalised või psüühilised funktsioonid ja reaktsioonid) esinesid kaebuse esitajal. Tunnistajate ütlused ei lange kokku, nendega ei ole võimalik kaebuse esitaja joovet tõendada ning tunnistajate ütlustega ei ole korvatavad käesoleva vääртеoasja menetluse käigus esinenud puudused. Juhindudes VTMS § 29 lg.1 p.1, 111, 132 p.3 ja § 135, 155, 156 Harju Maakohus otsustas H. A. kaebus rahuldada ja tühistada 03.03.2011 Põhja Prefektuuri korrakaitsebüroo Kesklinna politseijaoskonna noorsooteenistuse noorsoopolitseainiku otsus vääртеoasjas, millega H. A.-t karistati alkoholiseaduse § 71, järgi ja vääртеomenetlus lõpetada VTMS § 29 lg.1 p.1 alusel.

Kokku tühistatud 17 vääртеoprotokoll, nendest 1 keelevigade tõttu.

01.06.2011 – 30.06.2011

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusvääртеteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: 4 vääртеoprotokoll tühistatud.

Aegumistähtaeg on möödunud: 5 vääртеoprotokoll tühistatud.

Kokku tühistatud 9 vääртеoprotokoll, nendest keelevigade tõttu - 0.

01.07.2011 – 30.07.2011

Sellel ajavahemikul tühistatud vääртеoprotokollide kohta info puudub.

01.08.2011 – 31.08.2011

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusvääртеteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: 2 vääртеoprotokoll tühistatud.

Menetlusalune isik suri: 1 vääртеoprotokoll tühistatud.

Kokku tühistatud 3 vääртеoprotokoll, nendest keelevigade tõttu - 0.

01.09.2011 – 30.09.2011

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusvääртеteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: 3 vääртеoprotokoll tühistatud.

Menetlusalune isik suri: 2 väärteoprotokollid tühistatud.

Menetlusalune isik kasutas väärteoprotokollid koostamise ajal teise isiku andmed: 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Aegumistähtaeg on möödunud: 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Kokku tühistatud 7 väärteoprotokollid, nendest keelevigade tõttu - 0.

01.10.2011 – 30.10.2011

Menetlusaluse isiku väärtegu on valesti kvalifitseeritud: 3 väärteoprotokollid tühistatud.

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: 3 väärteoprotokollid tühistatud.

Kokku tühistatud 6 väärteoprotokollid, nendest keelevigade tõttu - 0.

01.11.2011 – 30.11.2011

Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: 7 väärteoprotokollid tühistatud.

Menetlusalune isik suri: 2 väärteoprotokollid tühistatud.

Väärteoprotokollil rikkumise kellaeg ja koht valesti kirjutatud – 1 väärteoprotokoll tühistatud.

Kokku tühistatud 10 väärteoprotokollid, nendest keelevigade tõttu - 0.

01.12.2011 – 31.12.2011

Selle kuu jooksul on tühistatud ainult kiirmenetluse otsused.

3.3 2010. – 2011. a statistika kokkuvõte

2010. aastal tühistati erinevatel põhjustel ühtekokku 53 väärteoprotokollid. Ühtegi väärteoprotokollid ei tühistatud antud andmete põhjal keelevigade tõttu. Antud protokollid olid koostatud Harjumaa territooriumil politseiametnike poolt.

2011. aastal tühistati erinevatel põhjustel ühtekokku 74 väärteoprotokollid. Nendest 1 tühistati keelevea tõttu. Selles väärteoprotokollis oli faabula kohtuniku jaoks arusaamatu. Samuti oli protokollis muid olulisi menetlusnormide rikkumisi, mis viivad protokollid tühistamisele ka siis, kui faabula oleks korralikult arusaadavas keeles kirjutatud. Kõik väärteoprotokollid olid koostatud Harjumaa territooriumil politseiametnike poolt.

2011. aasta jooksul on tühistatud 1 väärteprotokoll, kus oluliste rolli mängis keeleviga. Väärteprotokollis oli kirjutatud, et olles alaealine, tarvitas isik alk. jooki. Antud rikkumise kirjeldus ei olnud kohtule arusaadav. Samuti oli tehtud muid olulisi vigu, mis viisid antud väärteprotokollis tühistamisele. Selle väärteprotokollis järgi saab öelda, et rikkumise kirjeldus mängib väga olulist rolli. Kui kirjelduses on tehtud keele- või kirjavead, saab menetlusalune isik seda hiljem kohtus vaidlustada. Rikkumise kirjeldus peab olema arusaadav ja tõestama isiku poolt tehtud tegu. See peab olema täpne ja korrektselt kirjutatud. Kui kirjelduses on tehtud parandus, tuleb see korrektselt kirja panna ja menetlusaluse isikule tutvustada allkirja vastu. Riigikohus on rõhutanud, et väärteprotokollis peavad olema kajastatud kõik andmed, mille alusel on võimalik hinnata, kas väärtekoosseis on täidetud. See tähendab ka, et rikkumise kirjeldus peab olema kirja pandud korralikult ja viitama teo toime pannud isikule. Kui kirjutatakse, et isik, olles alaealine tarvitas alk. jooki, siis kirjeldusest pole aru saadav, millist jooki ta tarvitas ja kas on tegemist alkoholse joogiga. Rikkumise korrektne kirjeldus sõltub sellest, kas alaealise poolt alkoholi tarvitamise fakt on politsei poolt fikseeritud või mitte. Kui on, siis tuleb kirja panna, et isik, olles alaealine, tarvitas alkoholset jooki (õlu „P“). Tegu on tõendatud tunnistaja ütlustega. Kui tarvitamise fakt puudub ja alaealine on alkoholijoove tunnustega, siis rikkumise kirjelduses tuleb kirja panna, et isik, olles alaealine, oli eelnevalt taritanud alkoholset jooki (tuvastatud alkoholi tarvitamise tunnused: 0,07 milligrammi ühe liitri väljahingatava õhu kohta). Tegu on tõendatud tunnistaja ütlustega.

2010. ja 2011. aasta jooksul tühistati ühtekokku 127 väärteprotokollis, mis olid koostatud Harjumaa territooriumil politseiametnike poolt. Statistika näitas, et võrreldes 2010. aastaga on tühistatud väärteprotokollisde arv suurenenud. 1 väärteprotokollis tühistati seetõttu, et kohus pidas väärteto kirjeldust ebaselgeks.

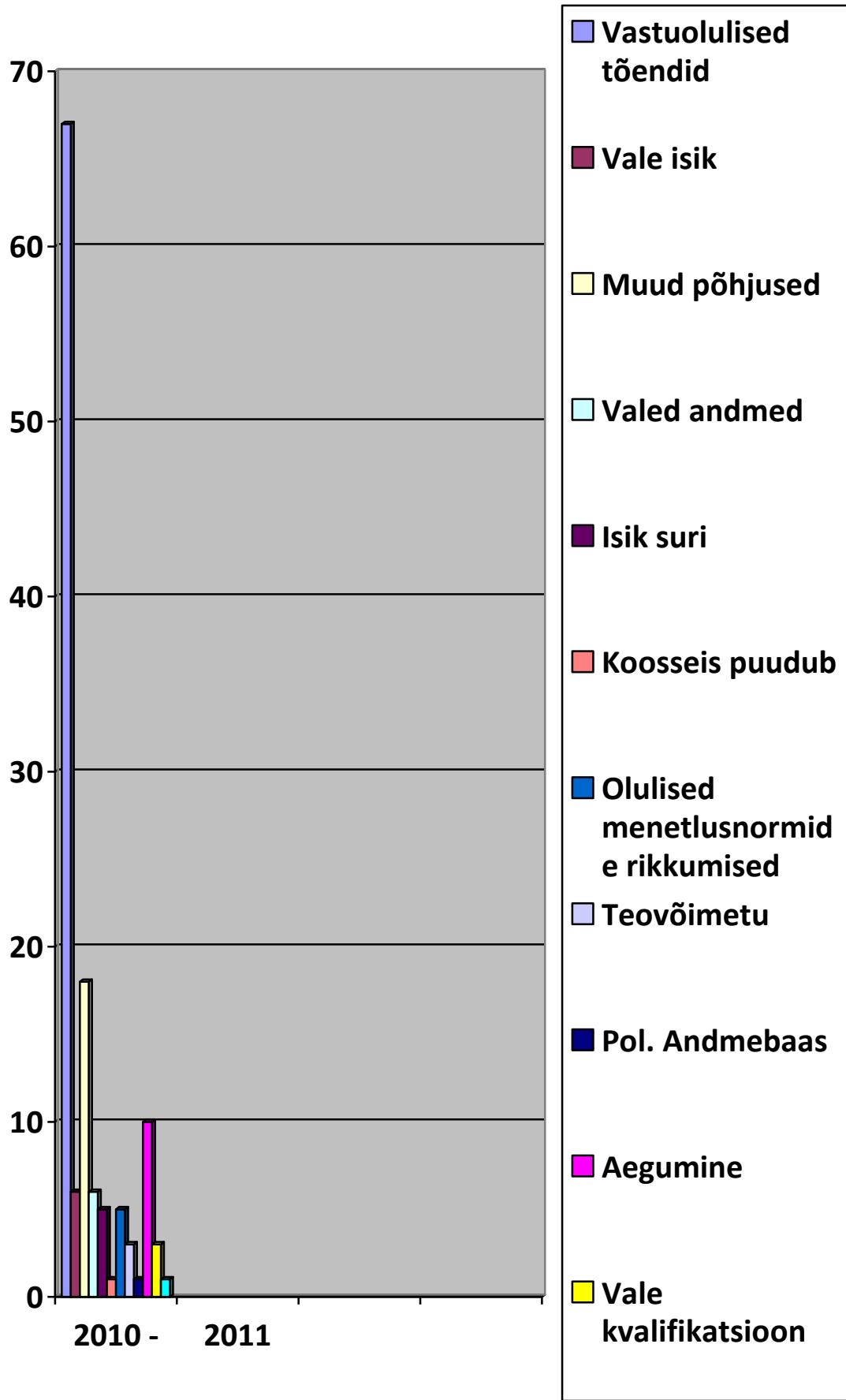
Alljärgnevas on eraldi välja toodud põhjused, miks väärteprotokollis tühistati, ja nende arv kahe aasta jooksul:

- Tõendid vastuolulised. Kohus ei pidanud kogutud tõendeid usaldusväärseteks ja tõlgendas kahtlused menetlusaluse isiku kasuks: kokku 67 tühistatud materjali.
- Menetlusalune isik esitas väärteprotokollis koostamise ajal valeandmed: kokku 6 tühistatud materjali.
- Muud põhjused: kokku 18 tühistatud materjali.
- Väärteprotokollis olid valesti kirja pandud rikkumise kellaeg, kuupäev, vormistamise või rikkumise koht: kokku 6 tühistatud materjali.
- Menetlusalune isik suri: kokku 5 tühistatud materjali.
- Väärtetoasjade koosseis puudub: 1 tühistatud materjal.
- Olulised menetlusnormide rikkumised: kokku on 5 tühistatud materjali.
- Menetlusaluse isiku seaduslik esindaja esitas tõendid, mis kinnitavad menetlusaluse isiku teovõimetust – kokku on 3 tühistatud materjali.

- Politsei andmebaasi puudulikkuse viga: 1 tühistatud materjal.
- Aegumistähtaeg on möödunud: kokku 10 tühistatud materjali.
- Menetlusaluse isiku rikkumine valesti kvalifitseeritud: kokku 3 tühistatud materjali.
- Väärteoprotokoll vormistatud keeleveaga: 1 materjal.

Kahe aasta statistika põhjal saab öelda, et 2011. aastal tühistas kohus 1 väärteoprotokolli, milles oli kirjaviga. Statistika ei kajasta reaalseid tulemusi. Väärteoprotokollide läbivaatamisel on selgunud, et ametnike poolt tehtud keelevead on parandatud kas väärteoprotokolli koostamise ajal menetlusaluse isiku juuresolekul menetlusaluse isiku allkirja vastu või hiljem kohtuvälise menetleja poolt materjalide menetlemise käigus samuti menetlusaluse isiku allkirja vastu. See tähendab, et korrektselt parandatud keelevead ja nende tutvustamine menetlusalusele isikule enne otsuse tegemist kõikide normide järgi ei ole olulised menetlusnormide rikkumised ja tõestavad, isiku teo toimepanemist. Väärteoprotokollide läbi vaatamise käigus on selgunud põhilised kohad, kus tehakse keelevigu. Need on kohtuvälise menetleja andmed, menetlusaluse isiku andmed, sõiduki andmed, väärteokirjeldus ja plokk „muud tõendid ja andmed“. Väärteoprotokolli koostamise ajal tuleb sellega arvestada. Joonis 1

Joonis 1. Vead väärteteoprotokollides

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada, kas politseiametnikud teevad vääртеoprotokollides keelevigu, mistõttu kohus need hiljem tühistab.

Lõputöö eesmärk sai sedavõrd täidetud, et kokkuvõtteks võib öelda: ajavahemikul 2010 – 2011 on 127-st tühistatud vääртеoprotokollist keelevea tõttu tühistatud ainult 1 vääртеoprotokoll. Samuti olid selles tühistatud protokollis muud olulised põhjused, mis tõid kaasa tühistamise.

Antud lõputöö raames tõi autor esimeses peatükis välja põhilised teemad, mis autori arvates on otseselt seotud vääртеoprotokollide vormistamisega. Teises peatükis on autor välja toonud vääртеoprotokollide mõiste, sisu, ja vormistamise nõuded. Seejärel viis autor näidise varal läbi vääртеoprotokollide vaatluse, mille käigus toodi välja üldised keele- ja muud vead, mida politseiametnikud vääртеoprotokollide koostamisel teevad. Järelduse tegemiseks on läbi vaadatud 2010. a ja 2011. a. Politsei- ja Piirivalveameti Põhja prefektuuri haldusalas tühistatud vääртеoprotokollide statistika, mis andis vajalikke tulemusi.

Läbiviidud analüüsi põhjal saab öelda, et kahe aasta jooksul on keelevea tõttu tühistatud 1 vääртеoprotokoll. Ülejäänud tühistatud vääртеoprotokollid olid tühistatud muudel põhjustel.

Töö autori arvates peavad politseiametnikud vääртеoprotokollide täitmisel kinni pidama reeglitest, mis leiavad töös kajastamist:

- vääртеoprotokollide tekst peab olema sõnastatud täpselt ja täielikult;
- vääртеoprotokollide teksti sõnastusest peab üheselt selguma seaduslooja mõte;
- ühte ja sama mõtet tuleb alati väljendada võimalikult samas sõnastuses, täidetud peavad olema normitehnilised nõuded;
- vääртеoprotokollide tekst peab olema nii sõnastatud, et sellest saaks aru ka inimene, kelle suhtes vääртеoprotokoll on koostatud.

Autor rõhutab samuti, et vääртеoprotokoll kui dokument peab olema autentne, usaldusväärne, terviklik ja kasutatav.

Lähtudes eeltoodust, teeb autor järgmised ettepanekud:

1. Jälgida edaspidi Politsei- ja Piirivalveameti Põhja prefektuuri tühistatud vääртеoprotokollide statistikat.
2. Kontrollida Politsei- ja Piirivalveameti Põhja prefektuuri tühistatud vääртеoprotokollide arvu ning välja selgitada, kas see edaspidi kasvab või mitte.
3. Välja selgitada võimalikud uued keelevea tõttu tühistatud vääртеomaterjalid ja teha võimalikud järeldused.

4. Kui keelevea tõttu tühistatud väärteomaterjalide arv on kasvanud, tuleb välja selgitada selle põhjused ja ametnikele läbi viia koolitus.

Lõputöö praktiliseks väärtuseks on Politsei- ja Piirivalveameti Põhja prefektuuri kohtuvälistele menetlejatele info esitamine tühistatud väärteomaterjalide kohta. Esitamise eesmärk on vajalike järelduste tegemine.

Lõputöös sai autor vastuse, et hetkel on keelevea tõttu tühistatud väärteomaterjalide arv on hetkel väike, võrreldes teiste vigade tõttu tühistatud väärteomaterjalide arvuga. Samuti selgitas autor oma töös peamisi vormistamise nõudeid, reegleid ja edaspidi politseiametniku töös vajalikke asjaolusid.

РЕЗЮМЕ

Цель данной работы, выяснить допускают ли сотрудники полиции языковые ошибки, которые ведут к аннулированию протоколов в суде.

Дипломной работы цель достигнута настолько, что можно сказать – в период времени с 2010 года по 2011 год из проанализированных автором 127 протоколов о проступке, из-за языковой ошибки аннулирован только один протокол в суде. Также в данном протоколе были и другие значимые причины, которые привели к его аннулированию.

В рамках данной работы, в первой главе автор выделил основные темы, которые, по мнению автора напрямую связаны с оформлением протокола. Во второй главе автор выделил понятие протокола о проступке, его содержание и требования к оформлению. Затем на примере протоколов, автор рассмотрел основные языковые и прочие ошибки, которые допускают сотрудники полиции при составлении протоколов. Для того чтобы сделать выводы, просмотрена статистика аннулированных протоколов Северной префектуры Департамента Полиции и Погранохраны за 2010 и 2011 годы.

Основываясь на проведённый анализ, можно сказать, что за 2 года аннулирован 1 протокол из-за языковых ошибок. Остальные протоколы были аннулированы по другим причинам.

По мнению автора данной работы, сотрудникам полиции следует, при составлении протоколов придерживаться правил о которых говорится в данной работе:

- текст протокола о проступке должен быть изложен точно и в полном объёме;
- из текста протокола о проступке должна чётко отражаться мысль законодателя;
- одну и ту же мысль нужно всегда излагать по возможности в одинаковом стиле, должны учитываться правила нормативной техники;
- текст протокола должен быть написан таким образом, чтобы человек, в отношении которого ведётся делопроизводство, тоже мог понять его.

Автор также подчёркивает, что протокол о проступке как документ должен быть подлинным, достоверным, целостным и применимым.

Исходя из вышесказанного, автор выдвигает следующие предложения:

1. Далее следить за статистикой аннулированных протоколов Северной префектуры Департамента Полиции и Погранохраны.
2. Проверять рост и количество аннулированных протоколов Северной префектуры Департамента Полиции и Погранохраны.
3. Выявлять возможные новые аннулированные протоколы, связанные с допущением языковых ошибок.

4. Если число аннулированных протоколов связанных с языковыми ошибками растёт, нужно выявить возможные причины и провести требуемое обучение для сотрудников.

Практической ценностью дипломной работы является предоставление информации о аннулированных протоколах из-за языковых ошибок лицу, ведущему производство во внесудебном порядке. Целью являются возможные выводы.

Благодаря дипломной работе, автор получил ответ, что на данный момент из-за языковых ошибок количество аннулированных протоколов не значительное по сравнению с количеством остальных аннулированных протоколов. Также выявил автор в своей работе главные требования оформления, правил и других обстоятельств важных в работе сотрудника полиции.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Alasi, K. Liivaku, U. Vettik, A. Justiitsministeerium. 2003, Ametniku Keelekäsiraamat, õigusaktide ja muude dokumentide koostaja abilise, 2. täiendatud trükk. Eesti, Tallinn.

Arhiiviseadus 01.01.2012 - RT I, 21.03.2011, 1

Avaliku teenistuse seadus 01.01.2012 - RT I, 29.12.2011, 166

Eesti Keele Sihtasutus. 2006, Eesti õiguskeelsussõnaraamat. Eesti, Tallinn

Eesti Õiguskeele Keskus. 2005, Keel ja Õigus. Keelepoliitika. Eesti, Tallinn.

Hallik, K. 2011/3, Õiguskeel, Selge keele liikumisest maailmas. Eesti, Tallinn.

Justiitsministeerium. 2010, Õiguskeel, Eesti, Tallinn.

Keeleseadus 01.07.2011 - RT I, 18.03.2011, 1

Koolmeister, I. Kangur, A. Lind, S. Pajula, E. Ploom, T. Sirk, I. 2007, Väärteomenetluse seadusik kommenteeritud väljaanne. Eesti, Tallinn.

Kukk, I. 2002, Eesti kirjakeele seisundi uuring Õiguse ja halduse keele valdkonnauuringu aruanne. Eesti, Tartu.

Politsei ja piirivalve seadus 01.01.2012 - RT I 2009, 26, 159

PPA Põhja prefektuuri 2010. a tühistatud kohtu poolt väärteoprotokollide aruanne

PPA Põhja prefektuuri 2011. a tühistatud kohtu poolt väärteoprotokollide aruanne

Põhiseadus 22.07.2011 - RT I, 27.04.2011, 2

Sieberk, E. 2009, SKA kõnekeelest ametikeeleni, ametikirjade koostamine ja vormistamine. Eesti, Tallinn.

Vettik, A. 2008, Õiguskeel 2005 – 2007 artiklikogumik, mõisted ja terminid. Eesti, Tallinn.

Väärteomenetluse seadustik 01.01.2012 - RT I, 29.12.2011, 61

Сальников, В. П., Степашин, С. В., Хабибулина Н. И. 2001, Государственная идеология и язык закона. Санкт-Петербургский университет МВД России, Санкт-Петербург.

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

1. Näidis 1	22
2. Näidis 2	22
3. Näidis 3	22
4. Näidis 4	23
5. Näidis 5	23
6. Näidis 6	23
7. Näidis 7	24
8. Näidis 8	24
9. Näidis 9	25
10. Näidis 10	25
11. Näidis 11	25
12. Näidis 12	26
13. Näidis 13	26
14. Joonis 1	35

VÄARTEOPROTOKOLL AB1300984		
KOHTUVÄLINE MENETLEJA	Politseiasutus Kohja Prefektuur Ametikoht Kesklinn Adress, registrikood Tallinn, Kolde pst 65	Ametriku ees- ja perekonnanimi I M Ametikoht KÕHISSAR Elektronpost Telefon +372
	Koostamise kohtlaeg Paldiski mnt 56	0503 20 111 a.
ISIKU ANDMED	Perekonnanimi (äritimi) I. Isiku -või registrikood 37614230108 Sünniaeg ja -koht 23.12.76 Kodakondsus/ asukohamaa Eesti	Eesnimi S.
	Elu- või asukoha address (isiku sõnade kohaselt) Lepa tee 12 Töökoht TÕÖTUBA	Elektronpost Telefon 5303383
	Isikut tõendava dokumendi nimetus ja nr EU JUHICUBA nr ET035183	Juhituba ☒ ESMANE Seena, number ETO33188- Andmed kontrollitud ☒
	Perekonnanimi Eesnimi Ametikoht	Elektronpost Telefon
Elu- või asukoha address (isiku sõnade kohaselt)	Elektronpost Telefon	
Kaitsja osalemist menetluses soovib/lei soovi	Asja arutamises kohtus osa võtta soovib/lei soovi	
VTMS §-s 19 ettenähtud õigused ja kohustused on menetlusalusele isikule teatavaks tehtud (tekst trükitud protokollil pöördele)		
Osales töik _____, keda on hoiatatud vastutusest KarS § 318 ja § 321 järgi kohustuste täitmise keeldumise ja teadvalt valesti töikimise eest.		
SÕIDUK	Sõiduki töökoode (või kategooria) MK Juhiloa kategooriad B	Registreerimismärk (või lühend) C065MK70 Riigi tunnusmärk EST Sõiduki kasutamist õigustav dokument ☒ Andmed kontrollitud ☒
	Mark, mudel Volvo Omanik (kood) 3/01 juht	Maakond Harjumaa Vald/linn Tallinn
	Tänav/maantee/tee koht Paldiski mnt 23	Liiklus HAABERSTI suunas.
VÄARTEO KIRJELDUS	Rikkumise kirjeldus JUHTIS SÕIDUKIT OMA MATA VASTAVA KATEGORIA SÕIDUKIT JUHTIMISE ÕIGUST.	Riik Liiklusseadust § 73 lg 1 Väärteo kvalifikatsioon Liiklusseadust § 207
	Sõiduk paigutati valveta hoiukohta või politseiasutusse JA ☐ EI ☒	Dokumentid/rajad MIDAGI ei ole äRA võetud
Tunnistaja(te) ütlused protokollitud eraldi JA ☒ EI ☐	Väärteoga põhjustatud kahju JA ☐ EI ☐ Kohtuvälise menetleja lahend on kohtuvälise menetleja juures kättesaadav alates 09.09.2012 a.	
ÜTLUSED Protokollil ära kirja sain kätte, kinnitan bloki "isikuandmed" märgitud andmete õigsust. Juhtunu kohta annan järgmised ütlused. 05.03.2012	Allkiri/kuupäev	
Muud tõendid ja andmed		

- Menetlusalusel isikul ja tema kaitsjal on õigus esitada kohtuvälisele menetlejale väärteoasjas vastulause ja tõendid ning tutvuda kohtuvälise menetleja juures väärteotoimikuga 15 päeva jooksul, alates väärteoprotokoll kättesaamisest.
- Menetlusalusel isiku taotlusel võib toimikuga tutvumise ja vastulause esitamise, samuti väärteoprotokollis märgitud lahendi kättesaadavaks tegemise tähtaega lühendada.
- Menetlusalusel isikul on õigus mõjuvatel põhjustel esitada taotlus rahaträhi ositi tasumiseks. Taotluse peab esitama enne väärteoprotokollis märgitud lahendi kättesaadavaks tegemise kuupäeva.
- Lahend väärteoasjas jõustub 15 päeva möödudes väärteoprotokollis märgitud lahendi kättesaadavaks tegemise kuupäevast. Vastavalt VTMS § 203 lg 2 pööratakse lahend täitmisele 10 päeva jooksul alates lahendi jõustumisest.

CODE OF MISDEMEANOUR PROCEDURE	ДЕЛИКТНО-ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ КОДЕКС
<p>§ 19. Rights and obligations of persons subject to proceedings</p> <p>(1) A person subject to proceedings has the right to:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) know which misdemeanour matter is subject to hearing with regard to him or her; 2) the assistance of a counsel pursuant to the procedure provided for in subsections (2) and (3) of this section; 3) be present at the hearing of the misdemeanour matter concerning the person in court; 4) give testimony and submit evidence and requests; 5) know the purpose of the procedural acts; 6) examine the reports on procedural acts and give statements concerning the conditions and course of the procedural acts, the results of the proceedings and the reports on the procedural acts, whereas minutes shall be taken of the statements; 7) contest a procedural act or decision of the body conducting the extra-judicial proceedings or of the court pursuant to the procedure provided for in this Code. <p>(2) A person subject to proceedings has the right to contact his or her counsel upon his or her detention or any other procedural act which is performed first. Upon detention or any other procedural act which is performed first, the body conducting the proceedings shall provide the person subject to proceedings with the opportunity to use the means of communication at the disposal of the body in order to contact the counsel of the person. The counsel may participate in the performance of a procedural act but his or her failure to appear shall not hinder performance of the act.</p> <p>(3) The participation of a counsel in a court proceeding is mandatory if the person subject to proceedings is 14 to 18 years of age or is unable to represent himself or herself due to a mental disorder.</p> <p>(4) A person subject to proceedings is required to:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) appear when summoned by the body conducting the proceedings if mandatory appearance is specified in the summons; 2) comply with the lawful orders of the body conducting the proceedings. <p style="text-align: right;">_____</p> <p style="text-align: center;">signature</p>	<p>Статья 19. Права и обязанности лица, в отношении которого ведется производство</p> <p>(1) Лицо, в отношении которого ведется производство, имеет право:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) знать, по какому делу о проступке ведется производство в отношении него; 2) на помощь защитника в порядке, предусмотренном частями 2 и 3 настоящей статьи; 3) присутствовать в суде при рассмотрении дела о совершенном им проступке; 4) давать показания, представлять доказательства и заявлять ходатайства; 5) знать о целях процессуальных действий; 6) знакомиться с протоколами процессуальных действий и делать заявления об условиях, ходе и результатах процессуальных действий, а также о протоколах процессуальных действий, которые заносятся в протоколы; 7) оспаривать в установленном настоящим Кодексом порядке процессуальные действия и решения учреждения, ведущего производство во внесудебном порядке, или суда. <p>(2) Лицо, в отношении которого ведется производство, вправе связываться с защитником с момента задержания или совершения иного первого процессуального действия. Лицо, ведущее производство, обязано при задержании лица или совершении иного первого процессуального действия предоставлять лицу, в отношении которого ведется производство, возможность для пользования имеющимися у него средствами связи для установления связи с защитником. Защитник может участвовать в совершении процессуальных действий, однако его неявка не приостанавливает их совершение.</p> <p>(3) Участие защитника с начала судебного производства является обязательным, если лицом, в отношении которого ведется производство, является несовершеннолетний в возрасте от четырнадцати до восемнадцати лет или если это лицо в связи с психическим расстройством не способно само представлять себя.</p> <p>(4) Лицо, в отношении которого ведется производство, обязано:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) явиться по повестке лица, ведущего производство, если обязательность явки указана в повестке; 2) исполнять законные распоряжения лица, ведущего производство. <p style="text-align: right;">_____</p> <p style="text-align: center;">подпись</p>
<p>VÄÄRTEOMENETLUSE SEADUSTIK</p> <p>§ 19. Menetlusalusel isiku õigused ja kohustused</p> <p>(1) Menetlusalusel isikul on õigus:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teada, millist väärteoasja tema suhtes menetletakse; 2) õigus kaitsja abile käesoleva paragrahvi lõigetes 2 ja 3 sätestatud korras; 3) olla kohtus oma väärteoasja arutamise juures; 4) anda ütlusi, esitada tõendeid ja taotlusi; 5) teada menetlustoimingu eesmärki; 6) tutvuda menetlustoimingu protokolliga ning teha menetlustoimingu tingimuste, käigu, menetlustulemuste ning menetlustoimingu protokoll kohta avaldusi, mis protokollitakse; 7) vaidlustada kohtuvälise menetleja või kohtu menetlustoiming või lahend käesolevas seadustikus sätestatud korras. <p>(2) Menetlusalusel isikul on õigus kaitsjaga ühendust võtta alates tema kinnipidamisest või muu esimese menetlustoimingu tegemisest. Menetleja peab isiku kinnipidamisel või muu esimese menetlustoimingu tegemisel võimaldama menetlusalusel isikul kasutada temal olemasolevaid sidevahendeid kaitsjaga ühenduse võtmiseks. Kaitsja võib osaleda menetlustoimingu tegemisel, kuid tema mittellummine ei peata menetlustoimingu tegemist.</p> <p>(3) Kaitsja osavõtt alates kohtumenetlusest on kohustuslik, kui menetlusalusel isik on 14- kuni 18-aastane või ta ei ole psüühikahäire tõttu ise suuteline end esindama.</p> <p>(4) Menetlusalusel isik on kohustatud:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) menetleja kutsel ilmuma, kui kohustuslik ilmumine on kutses märgitud; 2) täitma menetleja seaduslikke korraldusi. <p style="text-align: right;">_____</p> <p style="text-align: center;">allkiri</p>	

VÄARTEOPROTOKOLL AB1300988	
KOHTUVÄLINE MENETLEJA	Politeiasutus: KA Põhja Prefektur Struktuuriüksus: Kesklinna Politseijaoskond Adress, registrikood: TALLINN Kolde pst 6's 70008747
	Ametniku ees- ja perekonnanimi: P. Ametikoht: PÄRITUPOLITSEINIK Elektronpost: _____ Telefon +372: 61 254111
ISIKU ANDMED	Koostamise koht/aeg: TALLINN Sõle 41 14:00
	Perekonnanimi (Ärini): S Eesnimi: A Isiku -või- registrikood: 38001023132 Sõnniaeg ja -koht: 02.02.80, TALLINN Kodakondsus/ asukohamaa: EESTI Elu- või asukoha aadress (isiku sõnade kohaselt): ALASI 8, TALLINN Töökoht: KINDEL ELUKOHT PUDUB Elektronpost: _____ Telefon: _____ Isikut tõendava dokumendi nimetus ja nr: EUPASS NR K3101831 Juhikuba: ☐ ESMANE Seeria number: _____ Andmed kontrollitud: ☒
SEADUSLIK ESINDAJA	Perekonnanimi: _____ Eesnimi: _____ Ametikoht: _____ Elu- või asukoha aadress (isiku sõnade kohaselt): _____ Elektronpost: _____ Telefon: _____
Kaitsja osalemist menetluses: EI SOOVI Asja arutamistest kohtus osa võtta: EI SOOVI soovib/ei soovi soovib/ei soovi	
VTMS §-s 19 ettenähtud õigused ja kohustused on menetlusalusele isikule teatavaks tehtud (tekst trükitud protokollil pöördele)	
Osales tõlk _____, keda on hoiatatud vastutusest Kars § 318 ja § 321 järgi kohustuste täitmisest keeldumise ja teadvalt valesti tõlkimise eest. tõlgi alikri: _____	
SÕIDUK	Sõiduki tüübikood (või kategooria): _____ Juhiloa kategooriad: _____ Registreerimismärk (või tehastähis): _____ Riigi tunnusmärk: _____ Sõiduki kasutamist õigustav dokument: _____ Andmed kontrollitud: ☐ Märk, mudel: _____ Omanik (kood): _____
	0603 20 12 a. 1209 Maakond: HARJUMAA Vald/linn: TALLINN Tänav/maantee/tee/koht: Sõle 41 Maja nr: _____ Xr: _____ km
VÄARTEO KIRJELDUS	Tänavate vahel: _____ Liiklus: _____ suunas.
	Rikkumise kirjeldus: LAMMAS ALKOHOLIJOOBEI MAAS JA TUIGERDAS AVALIKUS KOHAS-TÄNAVAL.
Riiklus: _____ nõudeid	
Väärteo kvalifikatsioon: Alkoholiseanus § 70	
VÕETIÄRA	Sõiduk paigutati valveta hoiukohta või politseiasutusse: JA ☐ EI ☐
	Dokumendid/asjad: MIDAQI ARA ei ole võetud
Tunnistaja(te) õtlused protokollitud eraldi: JA ☒ EI ☐ Väärteoga põhjustatud kahju: JA ☐ EI ☐ Kohtuvälise menetleja lahend on kohtuvälise menetleja juures kättesaadav alates: 0509 20 12 a.	
ÜTLUSED	Protokollil ära kirja sain kätte, kinnitan blokis "isikuandmed" märgitud andmete õigsust. Juhtunu kohta annan järgmised õtlused: TARVITASIN ALKOHOLI TÄNAVAL 0603 12 12
	Muud tõendid ja andmed: Tunnistaja järelevalamise protokoll. I.D.KAS. protokoll.